

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Marko Kaikula

”MINULLA ON KAIKKI HYVIN”
– MonikulttuuriSet NaiSet -projekti
maahanmuuttajanaisten kotoutumisen
tukena

Sosiaali- ja terveystieteiden
2010

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Marko Kaikula
Opinnäytetyön nimi	”MINULLA ON KAIKKI HYVIN” – MonikulttuuriSet NaiSet -projekti maahanmuuttajanaisten kotoutumisen tukena.
Vuosi	2010
Kieli	suomi
Sivumäärä	76 + 5 liitettä
Ohjaaja	Ahti Nyman

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten Vaasan Setlementtiyhdistyksen MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toimintaan aktiivisesti osallistuneet maahanmuuttajanaiset ovat kokeneet kotoutumisensa Suomeen. Tutkimuskysymys jaettiin kolmeen tutkimustehtävään. Ensimmäisenä tutkimustehtävänä oli selvittää, millaisia kokemuksia maahanmuuttajanaisten kotoutumisprosessi pitää sisällään. Toisena tutkimustehtävänä oli selvittää, mitkä asiat ja tahot ovat auttaneet maahanmuuttajanaisia kotoutumaan Suomeen. Kolmantena tutkimustehtävänä oli selvittää, miten MonikulttuuriSet Naiset -projektin toiminta on tukenut maahanmuuttajanaisia kotoutumisessa Vaasaan.

Tutkimuksen kohderyhmän muodostivat 20 maahanmuuttajanaista, jotka olivat osallistuneet aktiivisesti MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toimintaan. Tutkimusaineisto kerättiin yksilöteemahaastattelun ja surveyhaastattelun yhteistyönä. Tutkimusote on kvalitatiivinen eli laadullinen. Tutkimusaineisto käsiteltiin aineistolähtöisellä analyysillä, jonka avulla pyrittiin luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Aineistolähtöisen tutkimusanalyysin mukaisesti aineisto teemoitettiin ja analysoitiin tavoitteenaan muodostaa tutkimusaineiston synteesi.

Tutkimuksen aineistosta nousi selkeästi esiin viiden tekijän kokonaisuus, joilla oli merkitystä siihen, miten maahanmuuttajanaiset olivat kokeneet kotoutumisensa Suomeen. Nämä viisi merkityksellistä tekijää olivat suomen kieli, ryhmään kuuluminen, työ, perhe/koti ja palvelut. Näiden taustalla oli kaikille yhteinen tekijä, turvallisuus. Tämän tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajanaiset olivat kokeneet suomalaisen yhteiskuntaan kotoutumisen turvallisenä. Turvallista kotoutumista olivat edistäneet niin turvallinen ympäristö kuin turvalliset ihmiset ja palvelut.

Avainsanat	maahanmuuttaja, nainen, kotoutumiskaari, kotoutuminen, kotouttaminen
------------	--

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Sosiaalialan koulutusohjelma

ABSTRACT

Author	Marko Kaikula
Title	”I AM FINE” – MonikulttuuriSet NaiSet Project Supporting the Integration of Immigrant Women.
Year	2010
Language	Finnish
Pages	76 + 5 Appendices
Name of Supervisor	Ahti Nyman

The purpose of this bachelor’s thesis was to investigate how immigrant women, who had actively participated in the activities of the MonikulttuuriSet NaiSet (Multicultural Women) project of Vaasa Settlement association, had experienced their integration into Finland. The research question was divided into three research tasks. The first research task was to find out what kinds of experiences are involved in the integration process of immigrant women. The other research task was to find out which matters and actors had helped the immigrant women to integrate into Finland. The third research task was to find out how the activities of the MonikulttuuriSet NaiSet project has supported the integration of immigrant women in Vaasa.

The target group of this research was formed by 20 immigrant women, who had actively participated in the activities of the MonikulttuuriSet NaiSet project. The research material was collected by combining individual interview data and survey interview data. The research method was qualitative. The research material was processed with material-based analysis, which was used in creating a theoretical framework of the research material. In accordance with material-based analysis, the material was themed and analyzed. The aim was to create a synthesis of the research material.

Out of this research material five specific factors emerged clearly. These factors had an influence on the immigrant women’s experiences of their integration into Finland. These five relevant factors were the Finnish language, belonging to a group, work, family/home, and services. In the background of all these was a common factor, safety. On the basis of this research it can be stated that the immigrant women participating in the study had experienced their integration into the Finnish society safe. A safe environment as well as safe people and services had contributed to safe integration.

Keywords	Immigrant, women, integration timeline, integration
----------	---

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
LIITELUETTELO	6
1 JOHDANTO	7
1.1 Tutkimuksen tausta	7
1.2 Tutkimustehtävä	8
1.3 Aikaisemmat tutkimukset	8
2 SUOMEN PAKOLAISPOLITIikka	12
2.1 Pakolaispolitiikan harjoittaminen	12
2.2 Ulkomaalaislaki	13
2.3 Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (Kotouttamislaki).....	13
2.4 Muita keskeisiä lakeja	14
3 KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ	15
3.1 Pakolainen	15
3.2 Turvapaikanhakija.....	15
3.3 Maahanmuuttaja	16
3.4 Kotouttaminen ja kotoutuminen.....	17
4 KOTOUTUMINEN	18
4.1 Kotoutumissuunnitelma	18
4.2 Kotoutumiskoulutus	19
4.3 Maahanmuuttajien kotoutumiskriisin vaiheet	20
5 TUTKIMUSMENETELMÄ	23
5.1 Kvalitatiivinen tutkimus.....	23
5.2 Tutkimuksen kohderyhmä.....	25
5.3 Tutkimusaineiston keruu.....	26
5.4 Tutkimusaineiston analysointi	31
5.5 Tutkimuksen luotettavuus	33
6 MONIKULTTUURISET NAISET -PROJEKTI 2007–2010	36
6.1 Lyhyt katsaus Suomen Settlementityöhön.....	36
6.2 Projektin tavoitteet ja kohderyhmä	37
6.3 Projektin toimintamuodot ja yhteistyötahot.....	38
6.4 Ohjaustyöryhmän arvio projektin onnistumisesta.....	40
6.5 Projektin työntekijöiden arvio projektin onnistumisesta	41

6.6	Projektin keskeisimmät tulokset	43
7	MAAHANMUUTTAJANAISTEN KOKEMUKSIA KOTOUTUMISESTA (TULOKSET).....	45
7.1	Kotoutumiskaareni	45
7.1.1	<i>Hyviä kokemuksia kotoutumisen vaiheissa</i>	<i>46</i>
7.1.2	<i>Huonoja kokemuksia kotoutumisen vaiheissa.....</i>	<i>47</i>
7.2	Kotoutumista auttaneet asiat ja tahot	49
7.3	Tuen tarve kotoutumisen alkuvaiheessa	51
7.4	Tuen tarve tänään	52
7.5	MonikulttuuriSet NaiSet -projekti kotoutumisen tukena.....	54
7.6	MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toiminnan merkitys	55
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	57
9	POHDINTA	67
	LÄHDELUETTELO	70

LIITELUETTELO

LIITE 1 Kotoutumiskaareni

LIITE 2 Haastattelulomake maahanmuuttajaisille

LIITE 3 Haastattelukysymykset MonikulttuuriSet NaiSet -projektin työntekijöille

LIITE 4 Maahanmuuttajanaisten piirtämiä kotoutumiskaaria (4 esimerkkiä)

LIITE 5 Haastattelukysymykset maahanmuuttajatyötä tekeville työntekijöille

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Tilastokeskuksen mukaan (Väestö 2008) Suomessa asuu vakinaisesti yli 140 000 ulkomaan kansalaista. Maahanmuuttajien työttömyys on lähes kolminkertainen kantaväestöön verrattuna keskimääräisen työttömyysasteen ollessa 23 prosenttia (Laakso 2010, 4). On myös huomattu, että maahanmuuttajat eivät riittävästi hyödy julkisen sektorin tarjoamista palveluista integroituaan suomalaiseen yhteiskuntaan. (Suokonautio 2008, 5.) Maahanmuuttajien kotouttaminen ja kotoutuminen eivät näin ollen ole onnistuneet parhaalla mahdollisella tavalla.

Vaasaan ensimmäiset pakolaiset tulivat Iranista helmikuussa 1990. Vaasan kautta on kulkenut tuhansia turvapaikanhakijoita ja kaupunkiin on jäänyt myös joukko turvapaikan tai muun oleskeluluvan saanutta henkilöä. (Laakso 2010, 4.) Vaasassa asuu tällä hetkellä yli 3200 maahanmuuttajaa (5,4 % väestöstä), joista pakolaisia on vajaat 2000 henkilöä. Maahanmuuttajat ovat tulleet Suomeen hyvin erilaisista syistä; esimerkiksi pakolaisena, avioliiton kautta, työperäisesti tai opiskelujen vuoksi. Vaasassa asuu yli 70 maan kansalaista. Suurimpia ryhmiä ovat iranilaiset, sudanilaiset, venäläiset, somalialaiset, ruotsalaiset ja kiinalaiset. (Tilastokeskus & Kaupunkisuunnittelu 2010.) Ulkomaalaistaustainen väestö on jatkuvassa kasvussa. Vuodesta 1990 ulkomaalaistaustaisen väestön lukumäärä on kasvanut vuosittain aina vuoteen 2008 100–300 henkilöllä. Arvio kasvusta vuoden 2009 osalta on yli 400 henkilöä. Vaasan sosiaali- ja terveystoiminnan johtaja Juha Karvalan mukaan vuonna 2025 Vaasan väestöstä arviolta 11 prosenttia on muunkielisiä, ja heistä puolet on pakolaisia (Ekola 2010, 6).

Tutkimuksessa perehdytään Vaasassa asuvien maahanmuuttajanaisten kokemukseen kotoutumisesta Suomeen. Suoritin sosionomi (AMK) -tutkintoon kuuluvan harjoittelujakson Vaasan Setlementtiyhdistyksen MonikulttuuriSet NaiSet -projektissa touko-kesäkuussa 2009. Harjoittelujakso sisälsi monikulttuurista perhetyötä, joten sain tutustua useisiin maahanmuuttajiin, niin miehiin kuin naisiin. Tutkimusta varten haastateltiin sekä kesäkuussa että marraskuussa 2009 Vaasassa asuvia maahanmuuttajanaisia, jotka ovat

osallistuneet aktiivisesti MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toimintaan. Projektin toiminta oli suunnattu naisille ja lapsille, joten tästä syystä maahanmuuttajanaisten valikoituminen haastatteluun oli perusteltua. Maahanmuuttajanaisten lisäksi tutkimuksessa haastateltiin sekä MonikulttuuriSet NaiSet -projektissa työskennelleitä kokoaikaisia työntekijöitä että kahta kotouttamistyötä Vaasassa tekevää henkilöä. Projekti alkoi huhtikuussa 2007 ja päättyi helmikuussa 2010.

1.2 Tutkimustehtävä

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toimintaan osallistuneiden maahanmuuttajanaisten kokemuksia kotoutumisestaan Suomeen. Tutkimus on näin ollen vastauksen etsimistä kysymykseen: miten MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toimintaan aktiivisesti osallistuneet maahanmuuttajanaiset ovat kokeneet kotoutumisensa Suomeen. Tutkimuskysymys jakaantuu kolmeen tutkimustehtävään.

Tutkimuksen ensimmäisenä tutkimustehtävänä on selvittää, millaisia kokemuksia maahanmuuttajanaisten kotoutumisprosessi pitää sisällään?

Tutkimuksen toisena tutkimustehtävänä on selvittää, mitkä asiat ja tahot ovat auttaneet maahanmuuttajanaisia kotoutumaan Suomeen?

Tutkimuksen kolmantena tutkimustehtävänä on selvittää, miten MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toiminta on tukenut maahanmuuttajanaisia kotoutumisessa Vaasaan?

1.3 Aikaisemmat tutkimukset

Maahanmuuttajien kotoutumista so. integraatiota on Suomessa tutkittu maahanmuuttajien pieneen määrään verrattuna varsin paljon. Maahanmuuttajien integraation tutkimuksella ei kuitenkaan ole Suomessa kovin pitkää perinnettä, koska maahanmuuttajien määrä on kasvanut vasta 1980-luvulla. Maahanmuuttajien määrän kasvun myötä maahanmuuttajien integraation tutkimus on tullut tärkeäksi osaksi eri yhteiskunnallisten ilmiöiden tutkimusta myös Suomessa. Maahanmuuttajien integraatio on kaikin puolin ilmiönä

moniulotteinen, ja sen vuoksi sitä voidaan tutkia monesta eri näkökulmasta. Yleisesti suomalaisissa maahanmuuttajiin kohdistuvissa tutkimuksissa kotoutumista on käsitelty lähinnä yhteiskunnallisena ilmiönä, muun muassa työllistymisen tai syrjinnän kokemisen kautta.

Viime vuosien aikana on julkaistu varsin ahkerasti tutkimuksia maahanmuuttajanaisten kotoutumisesta. Tuomas Martikaisen ja Marja Tiilikaisen (2008) toimittama artikkelikokoelma, *Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ*, on aivan kuten tekijät kirjan esipuheessa toteavat, eräänlainen välitilinpäättös tähänastisesta maahanmuuttajanaisia koskevasta tutkimuksesta Suomessa. Kirjan kirjoittamiseen on osallistunut 18 tutkijaa, jotka ovat käyttäneet aineistoinaan haastatteluja, elämäkertakirjoituksia, etnografista ja tilastoaineistoa. Kirjassa tarkastellaan eri etnisiin ryhmiin kuuluvien ja eri syistä Suomeen tulleiden maahanmuuttajanaisten elämää. Arjen, naisten aseman, äitiyden, perheen merkityksen ja ylirajaisien perhesuhteiden lisäksi artikkeleissa tarkastellaan muun muassa maahanmuuttajanaisten yhdistystoimintaa, kokemuksia palveluista, työmarkkinoille sijoittumista ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa.

Kirjan kirjoittamiseen osallistuneiden tutkijoiden mukaan tutkimukset osoittavat, että on syytä tarkastella monista eri syistä ja koulutustaustoista Suomeen tulevien naisten ja heidän perheidensä tarpeita palvelujen, kielenopetuksen, koulutuksen ja työelämän suhteen. Myös maahanmuuttajien lasten ja eri maahanmuuttajasukupolvien tilanne on otettava paremmin huomioon käytännön kotouttamistyössä, palveluissa ja tutkimuksessa. Ylirajaiset perhesuhteet ja perheiden liikkuvuus kansainvälisissä työtehtävissä asettavat myös uusia haasteita kotouttamistoimille.

Marjo Harju-Tolpan (2004) tutkimus, *Monikulttuuristen naisryhmien voimaantuminen ja sosiaaliset verkostot*, käsittelee maahanmuuttajanaisten äitilapsiryhmiä. Harju-Tolppa teki tutkimuksen kansainvälisessä naisten tapaamispaikassa eli Naistarissa, joka sijaitsee keskellä monikulttuurista lähiötä Hervantaa Tampereella. Naistari perustettiin vuonna 1996 maahanmuuttajanaisia varten, jossa he voivat tavata toisia naisia kodin ulkopuolella. Keskeinen tema Harju-Tolpan tutkimuksessa on maahanmuuttajanaisten välinen sosiaalinen

vuorovaikutus. Vaikka perhe ja lapset pitävät maahanmuuttajanaisia kiinni arjessa, on elämä ja arjesta selviytyminen kuitenkin maahanmuuttajanaيسille usein yksinäisyyden sävyttämää. Harju-Tolpan (2004, 62) tutkimuksen mukaan maahanmuuttajanaيسille maahanmuutto aiheuttaa yksinäisyyttä, koska sosiaaliset verkostot ovat katkenneet. Heillä on tarve tavata toisia naisia myös kodin ulkopuolella.

Maahanmuuttajanaisten kotoutumista on viime vuosien aikana tutkittu myös jonkin verran niin yliopistojen kuin ammattikorkeakoulujen opinnäytetöissä. Muun muassa Kaisu Luotoniemi (2008) on pro gradu -tutkimuksessaan, *Uusi kotimaa? Maahanmuuttajanaisten kokemuksia kotoutumisestaan Suomeen*, tarkastellut islaminuskoisten maahanmuuttajanaisten kokemuksia kotoutumisestaan Suomeen. Lisäksi tutkielmassa pohditaan suomalaista maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikkaa aikaisemman tutkimuksen ja tutkimusaineiston perusteella. Tutkimuksessa tarkastellaan myös kolmannen sektorin roolia potentiaalisten syrjäytyneiden kotouttajana. Tutkimus suoritettiin tapaustutkimuksena ja siihen haastateltiin syksyllä 2007 seitsemää islaminuskoista maahanmuuttajanaista, jotka ovat asuneet Suomessa 6–14 vuotta. Tapaustutkimuksen informantit ovat erään maahanmuuttajaprojektin vakioasiakkaita.

Tutkimuksen tärkeimpänä tuloksena ilmenee, että kotoutuminen on moninaisista yhteisöllisistä sekä yksilöllisistä tekijöistä riippuvainen prosessi. Islaminuskoisten maahanmuuttajanaisten kotoutumisprosessi on ollut pitkä ja haastava, ja vuosien Suomessa asumisen jälkeen he ovat alkaneet sopeutua. Projekti on siis vaikuttanut myönteisesti kotiäitien kotoutumiseen. Yhtenä tutkimustuloksena ilmenee myös julkisen ja kolmannen sektorin välttämätön yhteistyö erityisten ryhmien kotouttamisessa.

Vaasan ammattikorkeakoulussa on valmistunut vuonna 2006 tutkimus maahanmuuttajanaisten kotoutumisesta. Anne Asikaisen ja Maiju-Ilona Laitisen (2006) tutkimuksessa, *Vertaisryhmän merkitys maahanmuuttajanaisten kotoutumisessa*, tarkasteltiin vertaistuen tarpeellisuutta maahanmuuttajanaisten kotoutumisessa. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten Vaasan

Setlementtiyhdistykseen kuuluvan Setlementti Vestiksen monikulttuuriset naistenillat vaikuttavat kotoutumiseen. Tutkimuksessa selvitettiin miten naiset kokivat vertaisryhmän edistävän kotoutumista, kuinka tärkeänä vertaisryhmää pidettiin kotoutumisessa ja millaista tukea naiset kokivat saavansa ryhmän kautta. Tutkimuksen aineisto kerättiin vaasalaisilta maahanmuuttajanaisilta Setlementti Vestiksen monikulttuuristen naisteniltojen kautta. Tutkimusmenetelminä käytettiin teemahaastatteluja ja osallistuvaa havainnointia. Tutkimukseen haastateltiin kuutta säännöllisesti naistenilloissa käynnyttä naista.

Tutkimuksessa todetaan, että vertaisryhmätoiminta koettiin tarpeellisenä. Haastateltavat tunsivat saavansa tukea muilta samassa tilanteessa olevilta naisilta ja pitivät illoista saamaansa tietoa hyödyllisenä. Naiset kertoivat ryhmätoiminnan antaneen uusia virikkeitä arkeen ja vapaa-ajan viettoon sekä lievittävän yksinäisyyden tunnetta. Sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen koettiin myös tärkeäksi.

MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toiminnasta ei ole kirjoitettu yhtään opinnäytetyötä. Projektin tiimoilta on Pia-Christine Montin (2007) kirjoittanut proseminaari -tutkielman Jyväskylän yliopistoon, jonka otsikkona on: *Monimuotoinen nainen. Maahanmuuttajataustaisten naisten arkea tukevat seikat suomalaisessa yhteiskunnassa.* Proseminarityöhön haastateltiin neljää maahanmuuttajanaista, jotka olivat osallistuneet MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toimintaan. Proseminaaritutkielman mukaan naisten arjessa selviytymistä tukivat eniten suomen kielen oppiminen ja ystävien saaminen. Myös äitiyden kokeminen näytti tutkielman mukaan edistävän maahanmuuttajanaisten sopeutumista uuteen kotimaahan.

2 SUOMEN PAKOLAISPOLITIikka

2.1 Pakolaispolitiikan harjoittaminen

Pakolaispolitiikka on osa valtion kehitysyhteistyöpolitiikkaa. Suomen vastaanottamat pakolaiset ovat tulleet tänne pääasiassa turvapaikanhakijoina, ns. kiintiöpakolaisena tai perheenyhdistämishjelman kautta. Valtioneuvosto vahvistaa vuosittain pakolaiskiintiön. Suomen pakolaiskiintiö on vuodesta 2001 ollut 750 henkilöä. Suomi myös tukee kotimaahansa tai entiseen asuinmaahansa vapaaehtoisesti palaavien pakolaisten paluumuuttoa. (Vartiainen-Ora 1996, 55, 67; Rätty 2002, 18–21, 134; Pakolaiskiintiö 2009.)

Suomessa pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta vastaa Sosiaali- ja terveysministeriö. Ministeriön pakolaistoimisto ohjaa ja valvoo lääninhallituksen ja kuntien pakolaisten vastaanottotoimintaa. Suomen Punaisella Ristillä (SPR) on merkittävä osuus turvapaikanhakijoiden vastaanotossa. SPR vastaa sosiaali- ja terveyssovimuksen perusteella ministeriön kanssa tekemästä turvapaikanhakijoiden vastaanotosta yhdessä valtion ja kuntien kanssa. (Vartiainen-Ora 1996, 66.) Sisäasiainministeriöön kuuluva Ulkomaalaisvirasto käsittelee turvapaikkahakemukset antaen joko myönteisen tai kielteisen päätöksen tapauksesta riippuen.

Koska Suomi on Euroopan Unionin (EU) täysivaltainen jäsen, tulee sen harjoittaa EU:n pakolaispolitiikkaa ja pakolaissopimuksia niiltä osin kuin niitä on olemassa. Euroopan unioni on valmistelemaan jäsenmailleen yhteistä siirtolais- ja pakolaispolitiikkaa. Tämän tarkoituksena on muun muassa luoda yhtenäinen pakolaisuuden määritelmä ja yhtenäinen turvapaikkamenettely. Euroopan unionin päämääränä on, että vastuu pakolaisista ja heidän aiheuttamistaan kustannuksista jaettaisiin tasaisesti jäsenvaltioiden kesken. Euroopan unionin pyrkimystä yhtenäiseen pakolaispolitiikkaan on myös arvosteltu. Kritiikki on kohdistunut ennen kaikkea siihen, että EU:n pakolaispolitiikka pyrkii rajoittamaan turvapaikanhakijoiden pääsyä Euroopan unionin alueelle. Nähtäväksi jää kuinka Euroopan unionin pakolaispolitiikka vaikuttaa Suomen pakolaispolitiikkaan.

Varmaa on, että se vaikuttaa tai tulee vaikuttamaan. (Vartiainen-Ora 1996, 47–48; Rätty 2002, 27–28.)

2.2 Ulkomaalaislaki

Ulkomaalaisten oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään lailla. Itsenäisen Suomen kolmas ulkomaalaislaki (301/2004) tuli voimaan 1.5.2004. Hallituksen esityksen mukaan lailla toteutetaan ja edistetään muun muassa hyvää hallintoa ja oikeusturvaa ulkomaalaisasioissa. Uuden ulkomaalaislain säännökset turvaavat ulkomaalaisen, pakolaisen ja turvapaikanhakijan inhimillisen sekä kansainvälisten ihmisoikeuksien ja perusoikeuksien edellyttämän kohtelun. Ulkomaalaislain mukaan Suomessa pakolaisaseman saa: 1) turvapaikan Suomessa saanut ulkomaalainen, 2) pakolaiskiintiössä Suomeen otettu pakolaisuuden perusteella oleskeluluvan saanut ulkomaalainen, tai 3) perhesiteen perusteella oleskeluluvan saanut 1 tai 2 kohdassa tarkoitetun ulkomaalaisen pakolaiseksi katsottava perheenjäsen (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301; 1 §, 106 §). Huomionarvoista tässä lainkohdassa on, ettei pakolaisen perheenjäsenelle aina välttämättä myönnettäisi pakolaisasemaa, jos hänen oma asemansa ei lainkaan ole verrattavissa pakolaisaseman saaneen asemaan.

2.3 Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (Kotouttamislaki)

Kotouttamislaki astui voimaan 1.5.1999, ja lakiin tuli uusia säännöksiä vuonna 2006 (1269/2006). Kotouttamislain tavoitteena on edistää maahanmuuttajien, kotoutumista, asemaa ja tasa-arvoa suomalaisessa yhteiskunnassa, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista, sekä turvata turvapaikanhakijoiden välttämätön toimeentulo ja huolenpito järjestämällä turvapaikanhakijoiden vastaanotto. Kotoutumisen edistämiseen osallistuvat maahanmuuttajat itse, viranomaiset ja eri järjestöt yhdessä. (Kotouttamislaki 493/1999; 1 §, 2 §; Rätty 2002, 135.)

Maahanmuuttojohtaja Mervi Virtanen Sisäasiainministeriöstä pitää kotoutumista maahanmuuttopolitiikan suurimpana haasteena. Kotouttamislakia ollaankin

uudistamassa ja vastaanottolaista tulee oma kokonaisuutensa. Kotouttamisohjelmasta tehdään tulevan uuden lain myötä aiempaa tarkempi. Kotouttamissuunnitelmaa ei enää tehtäisi kaikille, vaan suunnitelman tarpeellisuus arvioidaan alkukartoituksessa. Kotouttamissuunnitelman laatijana olisi usein kunnan viranomainen ja se tehtäisiin lähtökohtaiseksi vuodeksi, ja maksimissaan viideksi vuodeksi. Uusi kotouttamislaki saanee lainvoiman vuoden 2011 loppupuolella. (Laakso 2010, 4.)

2.4 Muita keskeisiä lakeja

Lisäksi Suomessa on säädetty yhdenvertaisuuslaki (1.2.2004), jonka tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja toisaalta tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneiden mahdollisuuksia puuttua kohteluunsa. Syrjinnän kohteeksi voivat joutua niin ulkomaalaiset, pakolaiset kuin Suomen kansalaisetkin. Kaiken edellä olevan perustana on vielä Suomen uusi perustuslaki vuodelta 1999, joka koskee kaikkia Suomessa asuvia kansalaisuudesta riippumatta. Perustuslain mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä alkuperään, kieleen tai uskontoon katsomatta. Kaikki nämä lait toteutuessaan antavat mielestäni jokaiselle ihmiselle mahdollisuuden hyvään ja ihmisarvoa kunnioittavaan elämään.

Suomen pakolaispolitiikassa korostetaan omien säädettyjen lakien lisäksi YK:n pakolaissopimuksen, kansainvälisten ihmisoikeuksien, YK:n pakolaisjärjestön (UNHCR) antamien suositusten ja muiden kansainvälisten sitoumusten periaatteiden johdonmukaista noudattamista. Tärkeimpinä periaatteina pidetään pakolaisen suojelua ja palauttamiskieltoa. Suomi pyrkii omassa pakolaispolitiikassaan YK:n pakolaisjärjestön linjan mukaisesti vaikuttamaan pakolaisuuden syiden ehkäisyyn ja etsimään ratkaisuja, jotka mahdollistaisivat pakolaisten turvallisen kotiinpaluun. Suomi toteuttaa pakolaispolitiikkaansa humanitaarisena apuna, pakolaisten avustamisena ja pakolaisten vastaanottona. (Vartiainen-Ora 1996, 55.)

3 KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ

3.1 Pakolainen

Yhdistyneiden Kansakuntien Geneven vuoden 1951 pakolaissopimuksen mukaan

pakolainen on henkilö, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta, eikä voi saada suojelua omassa maassaan tai hän oleskelee kotimaansa ulkopuolella sekä mainitun pelkonsa tähden on haluton tai kykenemätön turvautumaan kotimaansa suojeluun ja tarvitsee siksi sopimuksen mukaista kansainvälistä suojelua (Räty 2002, 16; ks. myös Vartiainen-Ora 1996, 11, 17).

Pakolaissopimus on käytössä kaikissa sopimuksen allekirjoittaneissa maissa, myös Suomessa. Huomionarvoista on, ettei esimerkiksi sota, köyhyys, nälänhätä tai luonnonkatastrofit ole YK:n mukaan riittäviä syitä pakolaisaseman saamiseksi, vaan vainon tai sen uhan täytyy olla henkilökohtaista, yksilökohtaisesti koskettavaa.

Todellisuudessa pakolaisuuden syitä ei aina pystytä yksilötasolla määrittelemään edellä olevin perustein. Viime vuosina yhä useammat ihmiset ovat joutuneet lähtemään kotiseuduiltaan sotatilanteen, nälänhädän tai ympäristöongelmien vuoksi. Tässä tilanteessa ihmiset eivät ole joutuneet henkilökohtaisen vainon kohteeksi. Tältä pohjalta YK:n pakolaissopimus ei ole kattava, vaan tarvitsisi täydennystä edellä olevat tilanteet huomioiden. Ainakin sotatilanne olisi syytä luokitella riittäväksi syyksi pakolaisaseman saamiseksi. Haasteen sotatilanteen kohdalle asettaa se, että maailmassa käydään varsin paljon erilaisia sotia. Mikä tai millainen sota oikeuttaisi pakolaisaseman saamiseksi? Tämä kysymys voi olla vaikea ratkaista; tuskin kuitenkaan mahdoton.

3.2 Turvapaikanhakija

Turvapaikanhakijana pidetään henkilöä, joka on jättänyt turvapaikkahakemuksen ja hakee turvapaikkaa muusta kuin koti- ja oleskelumaastaan. Turvapaikkahakemusten käsittely ulkomaalaisvirastossa kestää muutamista viikoista jopa 4–5 vuoteen. Yleensä päätöksen saaminen kestää pari vuotta.

Turvapaikanhakijasta tulee varsinaisesti pakolainen, kun hänen turvapaikkahakemuksensa on käsitelty ja hän on saanut oleskeluluvan Suomeen. Suomen on huolehdittava turvapaikanhakijoista (perustoimeentulo) niin kauan kuin turvapaikkahakemuksen käsittely kestää. Kielteisestä päätöksestä voi valittaa, mutta jos valituksenkin jälkeen päätös on kielteinen, turvapaikanhakija joutuu lähtemään maasta. (Räty 2002, 18–19.)

3.3 Maahanmuuttaja

Ulkomaalaislain (301/2004) mukaan maahanmuuttaja on henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen. Maahanmuuton taustalla voi olla työpaikan saaminen Suomessa, avioituminen, opiskelu, paluumuutto, pakolaisuus tai maahan on tultu pakolaisten perheiden yhdistämisen kautta. Maahanmuuttaja-sanaa käytetään yleiskäsitteenä, jolla viitataan kaikkiin ulkomailta toiseen maahan pysyvässä asumistarkoituksessa siirtyviin henkilöihin. Juridisesti henkilö määritellään maahanmuuttajaksi myös palvelujen mukaan, esimerkiksi kotouttamisen palvelujen ajallisen saannin perusteella. Maahanmuuttaja voi hakea Suomen kansalaisuutta, kun hän on asunut Suomessa viisi vuotta. Ihmisiltä menevät helposti sekaisin esimerkiksi käsitteet pakolaiset, turvapaikanhakijat, siirtolaiset ja muut maahanmuuttajat (ks. TAULUKKO 1). Maahanmuuttajan synonyyminä kuulee usein käytettävän pakolaista, vaikka Suomessa asuvista ulkomaalaisista alle 20 prosenttia on pakolaisia. (Ulkomaalaislaki 301/2004; Jasinskaja-Lahti, Liebkind & Vesala 2002, 16–17; Räty 2002, 13, 16.)

Tilastokeskuksen mukaan (Väestö 2008) Suomessa asui vuoden 2008 lopussa vakinaisesti 143 256 ulkomaan kansalaista, mikä on 2,7 prosenttia koko väestöstä. Ulkomaan kansalaiset kuuluvat Suomessa yli 170 kansalaisuusryhmään. Huomionarvoista on, että toisena vuonna peräkkäin ja samalla toisen kerran itsenäisyyden aikana muuttovoitto ulkomailta oli luonnollista väestönlisäystä suurempi väkilukua kasvattava tekijä.

TAULUKKO 1. Keskeisiä käsitteitä pähkinäkuoressa.

KÄSITE	MÄÄRITELMÄ
Ulkomaalainen	on kuka tahansa henkilö, esimerkiksi opiskelija tai turisti, joka ei ole omalla maallaan eikä ole Suomen kansalainen.
Pakolainen	on henkilö, joka on kotimaansa ulkopuolella ja jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta.
Kiintiöpakolainen	on henkilö, jolle on myönnetty maahantulolupa vuosittaisen pakolaiskiintiön puitteissa.
Turvapaikanhakija	on henkilö, joka pyytää suojaa ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Turvapaikkahakemus on jätettävä maahan tullessa tai mahdollisimman pian maahan tulon jälkeen.
Maahanmuuttaja	on Suomessa pysyvästi asuva ulkomaalainen, joka ei ole Suomen kansalainen. Maahanmuuttaja voi olla jonkin toisen maan kansalainen tai kansalaisuutta vailla oleva.
Siirtolainen	on henkilö, joka muuttaa pysyvästi maasta toiseen hankkiakseen sieltä toimeentulonsa. Siirtolainen tulee maahan vapaaehtoisesti.
Paluumuuttaja	on henkilö, joka muuttaa Suomeen ja on ollut aikaisemmin suomalainen tai jolla on suomalaiset sukujuuret.

3.4 Kotouttaminen ja kotoutuminen

Laissa maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (Kotouttamislaki) kotouttamisella tarkoitetaan viranomaisten järjestämiä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja voimavaroja maahanmuuttajien integroitumiseksi suomalaiseen yhteiskuntaan. Kotoutumisella puolestaan tarkoitetaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. (Kotouttamislaki 493/1999.)

4 KOTOUTUMINEN

4.1 Kotoutumissuunnitelma

Vastaanottamilleen pakolaisille kunta sitoutuu järjestämään muun muassa asunnon, uuteen elinympäristöön ja yhteiskunnan palveluihin ohjaamisen ja sosiaaliturvaverkon virittämisen. Oleskeluluvan saaneilla on samat oikeudet käyttää julkisia palveluja kuin suomalaisellakin. Toisin sanoen, kotouttamislaki koskee kaikkia Suomeen pysyvästi muuttaneita, myös Suomen kansalaisia, jos he ovat kotoutumista tukevien ja edistävien toimenpiteiden ja palvelujen tarpeessa. Tämä edellyttää kuitenkin, että henkilö on oikeutettu kotoutumissuunnitelmaan. Oikeus kotouttamissuunnitelmaan on henkilöllä joka ilmoittautuu työttömäksi työnhakijaksi, ja joka tietyin edellytyksin hakee toimeentulotukea. (Räty 2002, 140–143; Mikkonen 2005, 55.)

Kunnan kotoutumistyöntekijät tutustuttavat uudet asukkaat uuteen elinympäristöön. Kotoutumistyöntekijä auttaa uutta asukasta monenlaisissa asioissa, esimerkiksi opastaen jätehuollossa. Oikeus kotoutumissuunnitelmaan kestää kolme vuotta maahanmuuttajan ensimmäisestä kotikunnan väestötietojärjestelmään merkitsemisestä. Aikaa voidaan pidentää. Kotoutumissuunnitelman laativat maahanmuuttaja, kunta ja työ- ja elinkeinotoimisto yhdessä. Myös maahanmuuttaja ja TE-toimisto voivat suunnitelman laatia, jos maahanmuuttaja ei ole kunnan sosiaalipalvelujen tarpeessa. Suunnitelman tarkoituksena on, että maahanmuuttajat hankkivat kotoutumiskauden aikana suomalaisessa työelämässä tarvittavan kielitaidon ja muut yhteiskuntavalmiudet. Suunnitelmaansa toteuttavalle maahanmuuttajalle maksetaan kotoutumistukea, joka muodostuu työttömyysturvalain mukaisesta työmarkkinatuesta ja toimeentulotukilain mukaan maksettavasta toimeentulotuesta. Erityisen tärkeää on huomioida myös alaikäisten maahanmuuttajalasten kotoutumissuunnitelma. Alaikäiset lapset ovat Suomen perusopetuksen lain (628/1999) mukaan oppivelvollisia, joten heidän erityistarpeensa tulisi huomioida erilaisin joustavin opetusjärjestelyin (päiväkotitoiminta, peruskoulu). Maahanmuuttajat tarvitsevat usein tulkkipalveluja selvittääkseen

vuorovaikutustilanteista niin viranomaisten kuin muiden kunnan asukkaiden kanssa. Lisäksi he voivat saada muita erityispalveluja, muun muassa mielenterveyspalveluja tai tukea traumaattisten kokemusten käsittelemiseen. (Räty 2002, 144–153; Mikkonen 2005, 55; ks. myös Arajärvi 2009, 64–66.)

4.2 Kotoutumiskoulutus

Kotoutumiskoulutus on yksi kotouttamislain (493/1999) perusteella toteutettavista kotoutumissuunnitelman toimenpiteistä aikuisille maahanmuuttajille. Kotoutumiskoulutus on keskeinen väline kotoutumissuunnitelman edellyttämien taitojen ja tavoitteiden saavuttamiseksi. Kotoutumiskoulutuksen tehtävänä on antaa aikuiselle maahanmuuttajalle sellaiset kielelliset, yhteiskunnalliset, kulttuuriset ja elämänhallintaan liittyvät valmiudet, joiden avulla hän pystyy selviytymään elämästään uudessa ympäristössä, toimimaan työelämässä ja hakeutumaan jatko-opintoihin. Lisäksi tavoitteena on luoda valmiudet toimia suomalaisessa yhteiskunnassa aktiivisena, tasa-arvoisena ja täysivaltaisena jäsenenä. (Uusikylä, Tuominen, Reuter & Mäkinen 2005, 3–4.) Suokonaution (2008, 13) mukaan ”uudessa maassa hankittu koulutus on maahanmuuttajalle arvokkaampaa pääomaa kuin aiemmassa kotimaassa hankittu”. Suokonautio puhuukin koulutuksesta keinona hankkia erilaista pääomaa.

Kotouttamislain ja -asetuksen luomien oikeudellisten periaatteiden pohjalta Työministeriö ja Opetushallitus laativat ohjeistuksen koulutuksen hankinnasta, koulutukseen pääsystä, sisällöstä ja laadusta sekä seurannasta. TE-keskuksella on kotoutumiskoulutuksen suunnitteluun, ohjaukseen, valvontaan ja seurantaan liittyviä tehtäviä. Kotoutumiskoulutus voidaan järjestää joko työvoimapoliittisena tai omaehtoisena työvoimapoliittiseen koulutukseen rinnastettavana koulutuksena. Työvoimapoliittisesta kotoutumiskoulutuksesta käytetään usein nimitystä maahanmuuttajakoulutus. Työvoimapoliittiseen koulutukseen ovat etusijalla kotoutumissuunnitelman piirissä olevat maahanmuuttajat, jotka ovat työttömiä työnhakijoita. Koulutuksen järjestäjä laatii yleisen suunnitelman ja myöhemmin henkilökohtaisen opetusohjelman, joka perustuu Opetushallituksen 2001 vahvistamaan ja 2007 uudistettuun ”Suositus aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksesta” -asiakirjaan. Asiakirjan tavoitteena on varmistaa

yhdenmukaiset valtakunnalliset tavoitteet ja opintojen rakenne. Se auttaa rakentamaan kunkin maahanmuuttajan yksilöllisten lähtökohtien, koulutustarpeiden ja tavoitteiden pohjalta vaihtoehtoisia koulutuspolkuja. Lisäksi lähtökohtana on ollut periaate siitä, että koulutuksen tulee pohjautua maahanmuuttajan aikaisemmin hankkimille tiedoille ja taidoille. Kuntien ja työhallinnon tulisi yhdessä sopia siitä, miten omaehtoista koulutusta järjestetään kotiäideille, vanhuksille ja muille työvoimaan kuulumattomien aikuisille maahanmuuttajille. (Uusikylä ym. 2005, 14–15, 21–22; Yhteistyössä kotouttamiskoulutusta toteuttamaan 2005, 9–10; Suokonautio 2008, 39; ks. myös Arajärvi 2009, 66–67.)

4.3 Maahanmuuttajien kotoutumiskriisin vaiheet

Maahanmuuttajien kotoutumiskriisi eroaa muista ihmisen kriiseistä siinä, että se kestää kauemmin kuin muut kriisit. Erityisesti reaktiovaihe on pidempi. Myös kriisin syitä on enemmän. Kriisin läpikäyminen on elinikäinen prosessi. Voi olla, että joku ei välttämättä koskaan opi hallitsemaan kahta kulttuuria, kun taas toisen sopeutuminen uuteen maahan sujuu kivuttomasti ilman havaittavaa kriisiä. Maahanmuuttaja on aina jollain tavalla siirtolainen. Hänen tullessaan aktiivisemmaksi, hän on valmis ottamaan vastaan uusia kokemuksia uudessa ympäristössään. Tärkeänä uusien kokemusten saamisessa on kontaktit suomalaisiin ja muihin syntyperäisiin asukkaisiin sekä myös kotoutumiskriisin läpikäyneisiin muihin maahanmuuttajiin. (Pollari 1999, 156; Rätty 2002, 121.)

Maahanmuuttajien kotoutumiskriisin vaiheet jaetaan kuherruskuukauteen, sokki-, reaktio- ja tasaantumisvaiheeseen. Kuherruskuukausivaiheessa muuttaminen uuteen maahan tuntuu mahtavalta. Pääosin kaikki näyttää hyvältä. Aikaisemmista vaikeista oloista on päästy turvaan ja uuden elämän alku on käsillä. Uusi viehättää ja kiinnostaa. Tämä vaihe kestää yleensä enintään puoli vuotta. Sökkivaihetta maahanmuuttaja ei alussa heti huomaakaan. Sökkivaihe kehittyy vähitellen, yleensä ensimmäisen parin vuoden aikana. Maahanmuuttaja näyttää ulkoisesti rauhalliselta, mutta sisäinen olotila on levoton ja jopa myrskyisä. Hän tuntee itsensä levottomaksi ja ahdistuneeksi. Muun muassa työttömyys, kielitaidon ja

ystävien puute rasittaa mieltä. Myös pelko tulevaisuudesta nousee esille. (Pollari 1999, 156; ks. myös Rätty 2002, 120–123.)

Reaktiovaiheessa maahanmuuttaja ymmärtää, että hän tulee aina olemaan siirtolainen ja alkaa reagoida siihen. Hän pohtii mitä se hänelle merkitsee. Pienet asiat, jotka ennen tukahdutettiin, saattavat nyt laukaista voimakkaita aggressiivisia reaktioita. Maahanmuuttajat voivat kokea muun muassa vihamielisyttä, surua, epätoivoa sekä toivottomuuden ja tyhjyyden tunnetta. Tähän vaiheeseen kuuluu syyllisen etsimistä. Suomalainen kulttuuri ärsyttää ja olotila on kielteinen ja arvosteleva. Vaikeus säilyttää omaa kulttuuria, äidinkieltä ja perinteitä perheessä herättää vihan tunteita suomalaisuutta kohtaan. Tässä mielentilassa voi syntyä myös suuria erimielisyyksiä aviopuolisoiden ja sukulaisten välillä. Maahanmuuttaja on pettynyt uuteen elämäänsä uudessa maassa. Mieleen on saattanut tulla jopa ajatus palata takaisin omaan kotimaahan. Viimeisessä vaiheessa, tasaantumisvaiheessa, maahanmuuttaja lopulta pystyy hyväksymään elämäntilanteensa ja alkaa nähdä uudestaan myönteisiä asioita uudessa kulttuurissa. Tunteet ovat muuttuneet. Tunteet eivät ole enää pelkästään positiivisia niin kuin kuherruskuukausivaiheessa, eivätkä pelkästään kielteisiä niin kuin reaktiovaiheessa. Nyt hyväksytään ajatus uudesta elämästä: ”Tämä on minun elämäni” ja ”Tämä on minun kotini”. (Pollari 1999, 156–157; ks. myös Rätty 2002, 120–123.)

Geert Hofstede (2005, 323–324) tuo kirjassaan mielenkiintoisella tavalla esille vierasmaalaisen kokeman kulttuurisokin. Kulttuurisokissa on paljon samanlaista, mikä tulee esille myös kotoutumiskriisissä. Hofstede esittää kirjassaan kulttuurisen sopeutumisen käyrää (The Acculturation Curve), jossa on neljä eri vaihetta: euforinen vaihe (kuherruskuukausi), kulttuurisokkivaihe, kulttuuriin sopeutumisen ja vakiintuneen mielentilan vaiheet. Kuherruskuukauden aikana uuden maan näkeminen jännittää. Kulttuurisokin vaikutus alkaa yleensä viimeistään arkielämän alettua uudessa ympäristössä. Kulttuuriin sopeutuminen alkaa vähitellen paikallisia arvoja omaksumalla, itseluottamuksen kasvaessa ja sosiaalisia verkostoja luomalla. Vakiintuneen mielentilan saavuttaminen on

paljolti ihmisestä itsestään kiinni. Kokemus ja edistyminen kulttuurisessa sopeutumisessa on varsin yksilöllistä.

Ensimmäinen vuosi uudessa maassa on Hofsteden (2005, 325) mukaan ratkaiseva. Ensimmäisen vuoden aikana tietty prosentuaalinen osuus niin pakolaisista kuin siirtolaisista sairastuu joko fyysisesti tai psyykkisesti, tekee itsemurhan tai ikävöi niin suuresti, että heidän on pakko palata entiseen kotimaahansa. Tämän vuoksi on tärkeää, että vierasmaalainen so. esimerkiksi pakolainen tai maahanmuuttaja saa riittävästi tukea uudessa kotimaassaan kotoutumisen alkuvaiheista alkaen.

5 TUTKIMUSMENETELMÄ

5.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Laadullisen tutkimuksen suomenkielisissä metodioppaissa käytetään synonyymeinä termejä laadullinen, kvalitatiivinen, ymmärtävä ja ihmistutkimus. Laadullisen tutkimuksen kirjallisuudesta löytyy useita erilaisia tapoja eritellä, luokitella tai tyypitellä laadullisen tutkimuksen kokonaisuutta. Tuomi ja Sarajärvi (2003, 24) muistuttavat, että laadullisen tutkimuksen kenttä kokonaisuutena saattaa avautua parhaiten filosofian historian kautta. Koska filosofian historia on monimutkainen ja ongelmakeskeinen kokonaisuus, ovat useat tutkijat, esimerkiksi Niiniluoto (1980) ja von Wright (1970), hahmotelleet ja jakaneet tieteenfilosofian erilaisiin traditioperinteisiin. von Wrightin esittämä jaottelu aristoteeliseen ja galileiseen perinteeseen (aatehistoria) on ehkä tunnetuin laadullisen tutkimuksen lähteissä. Aristoteelinen perinne toimii laadullisen tutkimuksen perusteluna, kun puolestaan galileinen perinne määrällisen eli kvantitatiivisen tutkimuksen perusteluna. Galileisessa perinteessä tieto perustuu havaittaviin invariansseihin. Se on olevan kuvaamista ja selittämistä. Aristoteelisessa perinteessä tieto on ns. tarkoitustietoa. Tieto on tietoa muuttumisen suunnasta ja menetelmistä. Tiedossa lähdetään teoriasta ja päädytään empiriaan. Käsitusten välillä on kuitenkin ristiriita, jota ei voida hävittää sovittelemalla niitä yhteen tai todistamalla toista vääräksi. Kysymys on näkökannan valitsemisesta. Tämä ei kuitenkaan Tuomen ja Sarajärven (2003, 27) mukaan tarkoita, etteikö näiden perinteiden välillä esiintyisi vuorovaikutusta ja kehitystä. On hyvä muistaa, että kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia menetelmiä pidetään usein toisiaan täydentävinä ja rinnakkaisina lähestymistapoina eikä vain vastakohtina (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 127–128; Alasuutari 1995, 23). Laadullista tutkimusta on tästä näkökulmasta mielekästä kutsua ymmärtäväksi tutkimukseksi, koska perinteiden (aristoteelinen ja galileinen) erottelu perustuu tietämisen tapaan ts. ilmiötä voi joko ymmärtää tai selittää. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 23–30; ks. myös Soininen 1995, 30–33.)

Ymmärtävällä tutkimuksella pyritään siihen, että tutkittavien oma näkökulma tutkittavana olevaan ilmiöön tulisi mahdollisimman hyvin esille. Ymmärtämiseen

liittyy kaksi olennaista asiaa. Ensiksi, ymmärtäminen ihmistä tutkivien tieteiden metodina on eräänlaista eläytymistä tutkimuskohteisiin liittyvään henkiseen ilmapiiriin, ajatuksiin, tunteisiin ja motiiveihin. Toiseksi, ymmärtämiseen sisältyy intentionaalisuus, joka tarkoittaa sitä, että ymmärrämme jonkin tekijän merkityksen. (Tuomi & Sarajarvi 2003, 27–28.) Lähtökohtana ymmärtävässä tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Tähän sisältyy ajatus, että todellisuus on moninainen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään sekä tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti että löytämään tai paljastamaan tosiasioita kuin todentamaan jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi ym. 2004, 152.)

Tämä tutkimus sisältää piirteitä fenomenologisesta lähestymistavasta, mutta ei kuitenkaan ole fenomenologinen tutkimus, vaikka kokemukset kotoutumisesta ovatkin keskeinen tutkimuskohde. Fenomenologisessa lähestymistavassa ymmärretään, että kokemus muotoutuu merkitysten mukaan, ja juuri nämä merkitykset ovat fenomenologisen tutkimuksen varsinainen kohde (Laine 2001, 27). Tämä tutkimus on enemmänkin ymmärtävä tutkimus, jossa pyritään selvittämään, kuvailemaan ja ymmärtämään maahanmuuttajanaisten kokemuksia kotoutumisesta Suomeen. Tutkimuksessa pyritään selvittämään myös miten Vaasan Settlementiyhdistyksen MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toiminta on tukenut maahanmuuttajanaisia kotoutumisessaan Vaasaan. Tutkimusmenetelmä on laadullinen, sillä se pyrkii tutkimaan tutkittavaa kohdetta so. maahanmuuttajanaista mahdollisimman kokonaisvaltaisesti.

Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on myös lisätä tutkittavien so. maahanmuuttajanaisten ymmärrystä asiasta so. kotoutumisesta ja sen myötä vaikuttaa myönteisesti tutkittavien ajattelu- ja toimintatapoihin. Tällöin puhutaan tutkimuksen emansipatorisesta tehtävästä. Tutkimukseen osallistuvat eivät näin ollen ole Vilkan (2005, 103) mukaan vain tiedon hankkimisen välineitä, vaan myös heille pitäisi jäädä haastattelutilanteesta ”jotakin käteen”. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on lisäksi tuottaa kokemuseräistä tietoa. Tämän tutkimuksen analyysi on luonteeltaan induktiivinen, joskaan tavoitteena ei ole

liioin kehittää yleistyksiä. Tuomen ja Sarajärven (2003, 97) mukaan puhtaan induktion mahdollisuus on itse asiassa kyseenalainen ja ongelmallinen.

5.2 Tutkimuksen kohderyhmä

Tutkimuksen kohderyhmän muodostavat 20 maahanmuuttajanaista, jotka ovat osallistuneet aktiivisesti MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toimintaan. Haastatelluista 20 maahanmuuttajanaisesta yksitoista oli tullut Suomeen kiintiöpakolaisena, neljä avioliiton kautta, kolme turvapaikanhakijana, yksi opiskelijan aviopuolisona ja yksi perheenyhdistämisen kautta. Naisten Suomessa oloaika vaihteli yhdestä vuodesta kahdeksaan vuoteen, keskioloajan ollessa neljä vuotta. Naiset edustivat monia erilaisia kulttuureja. Naiset olivat tulleet Suomeen yhdeksästä eri maasta. Haastatelluista viisi oli tullut Sudanista, neljä Iranista, kolme Afganistanista ja kolme Somaliasta sekä yksi Kongosta, Bangladešista, Perusta, El Salvadorista ja Vietnamista. Oheiseen karttaan on merkitty mustilla neliöillä haastateltujen naisten kotimaan sijainti.

KUVIO 1. Haastateltujen naisten kotimaan sijainti kartalla.

Eskolan ja Suorannan (1999, 62) mukaan laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole välitöntä vaikutusta tutkimuksen onnistumiseen. Tärkeintä on, että rajatusta laadullisesta aineistosta kyetään kehittämään teoreettista näkökulmaa

kohdeilmioistä. Tässä tutkimuksessa aineiston koko muodostui osaksi harkinnanvaraisesta ja osin itseohjautuvasta poiminnasta. Harkinnanvarainen aineiston keruu tunnetaan myös eliittiotantana, jossa tutkimuksen tiedonantajiksi valitaan henkilöt, joilta oletetaan saatavan parhaiten tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Valinnan kriteereinä voivat olla esimerkiksi ilmaiseminen taito, kirjoitustaito ja suomen kielen osaaminen. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 88–89.) Tämän tutkimuksen haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista. Haastatteluun osallistumista kysyttiin kaikilta aktiiveilta MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toiminnan kävijöiltä. Kukaan näistä naisista ei halunnut kieltäytyä haastattelusta. Kävi jopa niin, että muutamia naisia, joilta ei kysytty halukkuutta osallistua haastatteluun, sanoivat haluavansa osallistua haastatteluun. Heidät myös ilomielin haastateltiin. Haastatelluista maahanmuuttajanaisista ainoastaan yksi ei osannut kirjoittaa ja lukea. Haastattelun osalta tällä ei kuitenkaan ollut mitään merkitystä.

5.3 Tutkimusaineiston keruu

Tutkimusaineistoa voidaan kerätä monella eri tavalla. Eskolan ja Suorannan (1999, 86) mukaan ehkä yleisin laadullisen tutkimuksen toteuttamistapa on haastattelututkimus. Haastattelu on keskustelua, joka tapahtuu haastattelijan so. tutkijan aloitteesta ja on hänen johdattalemaansa, mutta jossa kuitenkin molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa. Laadullinen tutkimus voidaan suorittaa myös kyselyn avulla. Kyselyn ja haastattelun ero liittyy tiedonantajan toimintaan tiedonkeruuvaiheessa. Kyselyssä tiedonantajat täyttävät kyselylomakkeen joko valvotussa ryhmätilanteessa tai yksin kotonaan. Haastattelussa tiedonantaja vastaa suullisesti ja haastattelijalla merkitsee tiedonantajan vastaukset muistiin. Haastattelun etuna muihin tiedonkeruunmuotoihin pidetään sitä, että siinä voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen. Lisäksi haastattelun kautta saatuja vastauksia on mahdollista tulkita enemmän kuin esimerkiksi postikyselyssä. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 75; Hirsjärvi ym. 2004, 185–186, 194.) Haastattelua puolustetaan usein sillä, että kyselyyn verrattuna se tuottaa jossakin mielessä aidompaa tietoa. Mäkelän (1997) mukaan on kuitenkin niin, ettei lomakekysely ole sen tylympi ja virkavaltaisempi kuin haastattelu. Lomakevastaukset ovat Mäkelän mukaan yhtä tosia tai epätosia kuin

sisimmän purkaminen haastattelun kautta. Tärkeää on se, että lomakekysymykset ovat merkityssisällöltään tarkkoja ja ymmärrettäviä. (Mäkelä 1997, 161.) Haastattelun etuna Tuomen ja Sarajärven (2003, 75) mukaan on kuitenkin haastattelijan mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmausten sanamuotoja ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa.

Haastattelun lajeja ovat lomake-, teema- ja syvähaastattelu. Teemahaastattelulle on tyypillistä, että haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa. Teemahaastattelusta puuttuu myös lomakehaastattelulle tyypillinen kysymysten tarkka muoto ja järjestys. (Hirsjärvi ym. 2004, 196–197.) Vaikka Eskola ja Suoranta (1999, 87) toteavat, että teemahaastattelussa haastattelijalla on ainoastaan jonkinlainen tukilista käsiteltävistä asioista, eikä valmiita kysymyksiä, Tuomi ja Sarajärvi (2003, 77) näkevät makukysymyksenä sen, esittääkö kaikille haastateltaville kaikki suunnitellut kysymykset ja samassa sanamuodossa sekä järjestyksessä. Teemahaastattelussa edetään etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Tärkeintä teemahaastattelussa on, että siinä pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tutkimustehtävän mukaisesti. Teemahaastattelu antaa tutkijalle myös mahdollisuuden käyttää rajaamismahdollisuuksia varsin tehokkaasti. (Ks. myös Vilka 2005, 101–104; Kananen 2008, 74.)

Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty teemahaastattelun ja surveyhaastattelun yhteistyönä. Survey-tutkimus tarkoittaa sellaista kyselyä, haastattelun ja havainnoinnin muotoja, joissa aineistoa kerätään standardoidusti ja joissa kohdehenkilöt so. haastateltavat muodostavat otoksen tai näytteen tietystä perusjoukosta. Standardoituus puolestaan tarkoittaa sitä, että jos haluaa esimerkiksi saada selville vastaajien taustakoulutuksen, on tätä asiaa kysyttävä kaikilta vastaajilta täsmälleen samalla tavalla. Haastateltavien edellytetään ymmärtävän myös haastattelukysymykset samalla tavoin henkilöstä ja hänen taustastaan riippumatta. Vaikka teemahaastattelulomake olisi miten standardoitu tahansa, erilaiset asenteet, roolit, kokemukset ja mieltymykset säilyvät kuitenkin surveyhaastattelussa. Haastattelulomakkeen standardoinnilla pyritään Aholan (1998, 261) mukaan tuottamaan aineistoa, joka pätee haastattelujen puitteista,

tutkijasta ja haastattelijasta riippumatta. (Heiskanen 1998, 204; Hirsjärvi ym. 2004, 182–183, 185; ks. myös Huttunen 1997, 151; Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1999, 118–120.)

Survey-tutkimuksen toinen merkittävä piirre standardoinnin ohella on, että surveyhaastattelussa peruskysymykset ovat jonkun muun kuin kysyjän tekemiä (Nuolijärvi 1998, 285). Tämän vuoksi haastattelun suorittamiseen ja siihen valmentautumiseen tulee valmistautua huolella. Tämän tutkimuksen haastattelukysymykset ovat kuitenkin tutkimuksen tekijän laatimat. Jos tavoitellaan vastausten yksiselitteisyyttä ja vertailukelpoisuutta, ehtona tulisi olla se, että haastattelukysymykset olisivat mahdollisimman pelkistettyjä. Lisäksi tulisi pyrkiä siihen, etteivät haastattelukysymykset antaisi monitulkintaisuuden mahdollisuutta. (Nuolijärvi 1998, 285–287; ks. myös Alasuutari 2001, 142.) Soinin (1995, 80) mukaan survey-tutkimus pyrkii selvittämään käytännönläheisiä ongelmia, ja on tämän vuoksi suosittu tutkimustyyppi. Yleensä survey-tutkimuksen avulla kerätty aineisto käsitellään kvantitatiivisesti. Aineiston käsittelyssä on kuitenkin merkitsevää se, käytetäänkö haastattelu- tai kyselylomakkeen tuloksia kvantifioidussa muodossa vai tulkitaanko niitä vain kvalitatiivisesti. Huttusen (1997, 150–151) mukaan nykyään kvalitatiivinen ote on lisääntymässä survey-tutkimuksen saralla.

Tässä tutkimuksessa tutkimusote on kvalitatiivinen, sillä Soinin (1995, 114) mukaan pienten aineistojen ($N \leq 30$) kohdalla kvantifiointi saattaa aiheuttaa virhetulkintoja. Tämän tutkimuksen koko perusjoukon määrä oli 20 henkilöä, joten nämä kaikki henkilöt ovat mukana tutkimuksessa. Mäkelän (1997, 163) mukaan kvalitatiivisen aineiston riittävyydelle ei ole samankaltaisia mittalukuja kuin kvantitatiiviselle tutkimukselle. Mäkelän mielestä on paras ensin analysoida huolellisesti pienehkö aineisto ja vasta sitten päättää minkälaiset lisäaineistot ovat tarpeen. Pienehköä aineistoa on luonnollisesti helpompaa hallita ja prosessoida. Eskolan ja Suorannan (1999, 62) mielestä aineiston tehtävänä – oli se sitten pieni tai suuri – on tavalla tai toisella toimia tutkijan apuna rakennettaessa käsitteellistä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Tärkeintä on se, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät ja muistavat tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai

että heillä on kokemusta asiasta (Tuomi & Sarajärvi 2003, 87–88). Nykyään ei myöskään kiinnitetä niin suurta huomiota tilastolliseen edustavuuteen kuin aikaisemmin. Kvalitatiivinen tutkimus ei välttämättä merkitse läheistä kontaktia tutkittaviin, vaan tutkija voi olla etäällä tutkittavista (Hirsjärvi ym. 2004, 183).

Haastattelulomakkeessa voidaan käyttää esimerkiksi avoimia kysymyksiä, joissa esitetään kysymys ja jätetään tyhjä vastaustila. Tästä haastattelutyypistä käytetään nimitystä puolistrukturoitu haastattelu (Eskola & Suoranta 2003, 87). Avoimet kysymykset antavat haastateltaville mahdollisuuden sanoa, mitä heillä on todella mielessään. (Hirsjärvi ym. 2004, 190.) Tämän tutkimuksen haastattelulomakkeen (Liite 2) kysymykset laadittiin käyttämällä ainoastaan avoimia kysymyksiä. Kysymyksiä oli kahdeksan. Tutkimuksen kohderyhmän ollessa pieni, oli tärkeää, ettei haastattelulomake ollut liian johdatteleva. Tätä voitiin välttää siten, ettei ehdotettu tai annettu valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltavat toivat oman tietämyksensä ja kokemuksensa esille omin sanoin. Ensimmäiset neljä kysymystä liittyivät kotoutumiseen suomalaiseen yhteiskuntaan. Loput kysymykset liittyivät MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toiminnan merkityksestä maahanmuuttajanasille.

Tutkimuksen haastattelu sisälsi myös kotoutumiskaareni -lomakkeen, jolla haastattelu aloitettiin. Kotoutumiskaari-työmalli on Suomen Punaisen Ristin Kotopolku-projektissa luotu työmalli, jonka avulla kotoutumisen vaiheista, haasteista ja toiveista voidaan keskustella (Paananen 2009, 6; ks. myös Matikainen 2003). SPR:n luomaan kotoutumiskaareen tehtiin pieniä muutoksia, ja lomake nimettiin: Kotoutumiskaareni (Liite 1) -lomakkeeksi. Lomakkeen toiselle puolelle kirjoitettiin kahdeksan kysymystä (Liite 2), jotka koskivat kotoutumista ja MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toimintaa. Kotoutumiskaareni -lomakkeeseen haastateltava itse piirsi kaarensa aikajanelle huomioiden hyvät ja huonot kokemukset vuosien saatossa. Lisäksi haastateltavan oli itse mahdollista kirjoittaa hyviä ja huonoja kokemuksia kaarelle. Kotoutumiskaaren tarkoituksena on muun muassa auttaa maahanmuuttajaa oppimaan omista kokemuksista. Kotoutumisen prosessiominaisuuden havaitseminen auttaa elämänhallinnassa, kun eri tapahtumien syyt ja seuraukset tulevat kotoutumiskaaressa esille

havainnollisesti. Kaaressa on nousuja ja laskuja, eli hyviä ja huonoja kokemuksia ja elämänvaiheita. Tärkeää on, että kotoutumiskaaren tarina on haastateltavan oma. Ainoastaan jos tarina ei etene, haastattelija voi kysyä tapahtumista. Kotoutumiskaaren avulla on mahdollista saada todella arvokasta tietoa maahanmuuttajan kotoutumisen kokemuksesta. (Paananen 2009, 6; ks. myös Matikainen 2003; Alitolppa-Niitamo, Moallin & Novitsky 2006, 34–36.)

Tämän tutkimuksen haastattelut suoritettiin yksilöhaastatteluna, sillä yksilö- ja ryhmähaastattelut tuottavat eriluonteista aineistoa. Jotkut saattavat vierastaa ryhmähaastatteluja sen vuoksi, etteivät uskalla tai kehtaa puhua omista kokemuksistaan ja asioistaan muiden kuullen. Puhe voi tällöin jäädä helposti esimerkiksi muiden ryhmäläisten myöntelyksi. (Alasuutari 1995, 133.) Puolestaan ryhmähaastattelun etuna Sulkunen (1990, 264–265) mainitsee muun muassa sen, että väärin ymmärtäminen on vähäisempää. Lisäksi ryhmähaastatteluna saadaan haastateltua useita ihmisiä. Sulkusen (1990) mukaan ryhmähaastattelu ei kuitenkaan ole strukturoitu, vaan varsin vapaamuotoinen haastattelutilanne. Kun tämän tutkimuksen toteuttamista ja haastatteluja suunniteltiin, päädyttiin siihen, että yksilöhaastattelu on parhain tapa pysähtyä pohtimaan yhdessä maahanmuuttajan kanssa hänen omaa henkilökohtaista kotoutumisen polkuaan. Kotoutumiskaaren aikana esille tulevat kokemukset ja asiat ovat myös henkilökohtaisia, joten tämänkin vuoksi yksilöhaastattelu nähtiin perusteltuna.

Haastattelut suoritettiin MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toimitiloissa sekä kesä- että marraskuussa 2009. Projektin toimitilat olivat haastattelujen suorittamisen osalta riittävät, sillä haastattelijan oli mahdollista käyttää tarpeen mukaan erillistä toimistohuonetta. Lisäksi toimitila oli haastatelluille maahanmuuttajanaishille tuttu ja turvallinen. Kaiken kaikkiaan haastateltiin 20 maahanmuuttajanaista, jotka olivat osallistuneet MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toimintaan aktiivisesti so. vähintään viikoittain, suurin osa lähes päivittäin. Haastattelut kestivät keskimäärin yhden tunnin. Haastattelut noudattivat haastattelulomakkeen järjestystä. Haastattelulomakkeen ulkopuolelta kysyttiin maahanmuuttajan kansallisuutta ja Suomeen tulon syytä. Muita uusia kysymyksiä ei haastattelussa esitetty.

5.4 Tutkimusaineiston analysointi

Laadullisessa analyysissä tutkimusaineistoa tarkastellaan usein kokonaisuutena. Alasuutarin (1995) mukaan laadullinen analyysi koostuu kahdesta vaiheesta: havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta. Havaintojen pelkistämisessä voidaan erottaa kaksi eri osaa. Ensimmäkin aineistoa tarkastellaan aina vain tietystä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta käsin, ja tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota vain siihen, mikä on teoreettisen viitekehyksen ja kulloisenkin kysymyksenasettelun kannalta olennaista. Toiseksi aineistoa tarkastellaan siten, että havaintomäärää karsitaan yhdistämällä havaintoja keskenään. Tarkoituksena on löytää havaintojen yhteinen piirre tai muotoillaan sääntö, joka tältä osin pätee poikkeuksetta koko aineistoon. Laadullisessa tutkimuksessa arvoituksen ratkaiseminen puolestaan merkitsee sitä, että tuotettujen johtolankojen ja käytettävissä olevien vihjeiden pohjalta tehdään merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä. (Alasuutari 1995, 30–31, 35.)

Eskolan ja Suorannan (1999) mukaan laadullisessa tutkimuksessa voidaan lähteä liikkeelle mahdollisimman puhtaalta pöydältä ilman ennakoasettamuksia tai määritelmiä. Laadullisessa tutkimuksessa puhutaankin aineistolähtöisestä analyysistä, joka pelkistetyimmillään tarkoittaa teorian rakentamista empiirisestä aineistosta käsin. Aineistolähtöinen analyysi on tarpeellinen silloin, kun tarvitaan perustietoa jonkin tietyn ilmiön olemuksesta. Laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on luoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. (Eskola & Suoranta 1999, 19, 137.)

Tässä tutkimuksessa tutkimusmenetelmänä on aineistolähtöinen sisällönanalyysi, joka on laadullisen aineiston tutkimuksen piirissä yleinen perusanalyysimenetelmä. Tämä menetelmä merkitsee lähdemateriaalin sisällöllistä erittelyä siitä itsestään käsin. Aineistolähtöisessä analyysissä pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Aineistolähtöinen analyysimalli etenee tässä tutkimuksessa Tuomen ja Sarajärven (2003, 94–95) muotoileman rungon mukaisesti siten, että ensiksi pyritään päättämään, mikä aineistossa on kiinnostavaa ja tehdään rajausta. Toiseksi, aineisto käydään läpi, ja aineistosta erotetaan ja merkitään ne asiat, jotka otetaan mukaan tutkimukseen.

Kolmanneksi, aineisto teemoitetaan, jotta voidaan vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa. Lopuksi kirjoitetaan yhteenveto. Tiivistetysti voidaan puhua aineiston kuvauksesta, analyysistä ja synteisistä.

Aineiston kuvauksessa nostetaan tutkimustehtävien kannalta olennainen esiin aineistosta. Analyysivaiheessa aineiston moninaisuudesta ja hajanaisuudesta pyritään saamaan esiin kokonaisuus. Samankaltaiset merkitykset muodostavat oman kokonaisuutensa, ja siitä erottuvat merkitykset jäsenyvät muihin kokonaisuuksiin oman erityislaatunsa mukaisesti. Teemoittelun avulla pyritään saamaan esille aineiston sisällä esiintyviä eroja ja yhtäläisyyksiä. Synteesivaiheessa tavoitteena on luoda kokonaiskuva, jossa erillään tarkastellut kokonaisuudet tuodaan yhteen. (Laine 2001, 37–43; Tuomi & Sarajärvi 2003, 93, 97–98, 102–103.) Laadullisessa tutkimuksessa teemoittelua pidetään suositeltava aineiston analysointitapana varsinkin käytännöllisen tutkimustehtävän ratkaisemisessa. Teemojen erittely tutkimusaineistosta edellyttää kuitenkin usein teorian ja empiirisestä todellisuudesta kootun lähdemateriaalin vuorovaikutusta. (Eskola & Suoranta 1999, 175, 178.) Eräs merkittävä piirre laadullisessa tutkimuksessa Kiviniemen (2001, 79) mukaan on se, ettei siitä väistämättä löydy mitään esiin nousevaa totuutta jota voitaisiin esittää tutkimuksen kuvauksena ja tuloksena. Tutkimus on tutkijan tulkintojen perusteella väritynyt tuotos. Laadullinen tutkimus on siten luonteeltaan tulkinnallista.

Tämän tutkimuksen haastattelulomakkeet (kotoutumiskaareni ja haastattelukysymykset) jaettiin selkeyden vuoksi kolmen suuren teeman alle: kotoutumiskaareni (kokemukset kotoutumisen eri vaiheissa), kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toiminta maahanmuuttajanaisten kotoutumisen tukena. Näiden pääteemojen alle muodostettiin omat alateemansa, jonka yhteydessä käsiteltiin useimmiten useampia kysymyksiä ja vastauksia. Aineiston käsittelyn helpottamiseksi haastattelulomakkeiden kautta saadut tiedot koottiin kysymys kysymykseltä yhtenäiselle koontilomakkeelle. Aineistoa ei juurikaan tiivistetty.

Tuomen ja Sarajärven (2003) mukaan puhtaasti aineistolähtöinen tutkimus on vaikeaa toteuttaa, sillä ei ole olemassa objektiivista havainnointia sinällään, vaan

jo käytetyt käsitteet, tutkimusasetelma ja menetelmät ovat tutkijan asettamia ja vaikuttavat aina tutkimuksen tuloksiin. Vaikka tämän tutkimuksen analyysitapa on aineistolähtöinen lähdemateriaalin käsittely, auttaa vuorovaikutuksellisuus teoreettisen kirjallisuuden kanssa nostamaan ja tunnistamaan aineistosta näkökulmia, jotka muutoin saattaisivat jäädä huomaamatta. Tältä osin voidaan puhua teoriasidonnaisesta analyysistä, jossa on tiettyjä teoreettisia kytkentöjä, jotka eivät pohjaudu suoraan teoriaan. Vuorovaikutus empiirisen aineiston ja teorian välillä ei tee tyhjäksi aineistolähtöisyyttä, vaan pikemminkin parantaa sitä. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 98; ks. myös Eskola 2001, 137–138.)

5.5 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelu on aina ongelmallista. Soinisen (1995, 122) mukaan luotettavuuden tarkastelu on erityisen ongelmallista juuri kvalitatiivisen tutkimuksen kohdalla. Kaikkiin aineistoihin, kuten myös survey-aineistoihin, liittyy aina virheen riski. Alkulan ym. (1999) mukaan survey-menetelmällä kerätyn tiedon luonnetta on usein kritisoitu ennen kaikkea sille ominaisen valmiiden vastausvaihtoehtojen vuoksi. (Alkula ym. 1999, 121.) Tässä tutkimuksessa teemallisella surveyhaastattelulla saatavan tiedon luotettavuutta on pyritty parantamaan sillä, että haastattelulomakkeessa ei ole ollut valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltavan so. vastaajan vastaus on pyritty sanatakkasti kirjoittamaan ylös. Haastattelijan lomakkeeseen kirjoittama vastaus on vielä luettu haastateltavalle. Puolestaan kotoutumiskaaren ovat haastateltavat itse saaneet piirtää. Jos haastateltava on halunnut vielä itse kirjoittaa hyviä ja huonoja kokemuksia piirtämälleen kotoutumiskaarelle, on hän saanut sen tehdä.

Luotettavuuden kannalta on kuitenkin hyvä tiedostaa, että laadullisessa tutkimuksessa kysymys mahdollisuudesta ymmärtää toista on kaksisuuntainen. Toisaalta kysymys on siitä, miten tutkija ymmärtää tiedonantajaa, ja toisaalta siitä, miten haastateltava ymmärtää esimerkiksi tutkijan laatiman haastattelukysymyksen. Mahdollista on myös, että tiedonantaja voi kokea ja toimia toisin kuin mitä kertoo kun häneltä kysytään käsitystä jostakin asiasta. Alasuutarin (2001, 142) mukaan vaikka kysymys- tai haastattelulomake olisi esitetty, on siinä aina kysymyksiä, joita kaikki eivät täysin ymmärrä. Haasteen

tässä muodostaa se, ettei haastattelija ehdota vastausta esimerkiksi siten, mitä muut ovat kysymykseen vastanneet. Haastattelutilanteen pitäisi olla samanlainen joka kerta, mutta käytännössä on kuitenkin mahdotonta poistaa inhimillisen vuorovaikutuksen aineksia kysely- tai haastattelulomakkeen täyttämässä. Tässä tutkimuksessa ei haastattelutilanteissa ilmennyt juuri minkäänlaisia ongelmia kysymysten ymmärtämisessä, sillä haastattelukysymyksiä oli vähän ja kotoutumisen teema oli muutoinkin tuttu maahanmuuttajaisille. Jos joku epäselvä asia tai sana tulisi nostaa esille haastattelukysymyksistä, olisi se toisessa kysymyksessä esiintyvä sana taho (Nimeä kolme tahoja jotka ovat auttaneet sinua eniten kotoutumisessa? [ks. Liite 2]). Jos haastateltava ei ymmärtänyt taho-sanana merkitystä, annettiin sen rinnalle sanat paikka ja/tai viranomainen.

Niiniluodon (1997) mukaan tieteellinen tutkimus on tutkijan (subjektin) ja tutkimuskohteen (objektin) välistä vuorovaikutusta, jonka päämääränä on saavuttaa kohteesta uutta tietoa. Tiede on subjektiivista silloin, kun sen tuloksiin vaikuttaa yksityisen tutkijan henkilökohtaiset mieltymykset, toiveet ja ennakkoletukset. Tiede on puolestaan objektiivista silloin, kun sen tulosten sisältö vastaa kohteen ominaisuuksia. (Niiniluoto 1997, 41.) Niiniluodon esittämän näkemyksen rinnalle on perusteltua nostaa esille ajatus, että kun tutkija on itse eräänlainen aineistonkeruun väline, on luonnollista, että tutkimusprosessin edetessä tutkijan näkemys ja tulkinta kehittyvät (Kiviniemi 2001, 79). Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää tiedostaa, minkälaista vaihtelua tutkimusprosessin myötä tutkijassa, aineistonkeruumenetelmissä tai tutkittavassa ilmiössä tapahtuu. Tutkimuksen luotettavuuden vuoksi onkin tärkeää, että tutkija antaa tarkan selostuksen tutkimuksen toteuttamisesta. Tarkkuus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. (Hirsjärvi ym. 2004, 217; ks. myös Tuomi & Sarajärvi 2003, 135–138.) Eskolan ja Suorannan (1999, 210) mukaan pääasiallisin luotettavuuden kriteeri kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tutkija itse ja näin ollen luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. Tässä tutkimuksessa on pyritty mahdollisimman kattavasti ja tarkasti selostamaan tutkimuksen toteutus.

Laadullisessa tutkimuksessa ei aineiston kattavuudesta puhuttaessa aineiston koolla ole välitöntä vaikutusta eikä merkitystä tutkimuksen onnistumiseen.

Aineiston kattavuus tarkoittaa sitä, että tulkintoja ei perusteta satunnaisiin poimintoihin aineistosta, vaan kaikki käytettävissä oleva aineisto otetaan huomioon. (Eskola & Suoranta 1999, 60–62, 215.) Tulkinnan oheen on tässä tutkimuksessa pyritty esittämään lyhyitä aineistokatkelmia tai lainauksia haastattelulomakkeista, joka lisää tulkinnan luotettavuutta. Aineistokatkelmien tai lainausten yhteydessä ei kerrota haastateltavan taustatietoja (ikä, ammatti, kansalaisuus tms.), sillä tutkimuksen kohderyhmä oli pieni, ja näin ollen on tärkeää, ettei ketään voida tunnistaa tutkimuksesta. Kun tutkimuksen analyysiä, tulkintaa ja johtopäätöksiä tehdään, on tärkeää niiltä osin kuin se on mahdollista, käydä keskustelua muiden alaan liittyvien tutkimusten kanssa, sillä näiden vuoropuheluun rakentuu vahvasti tutkimuksen luotettavuus (Moilanen & Rähkä 2001, 61). Tämän tutkimuksen luotettavuutta puoltaa lisäksi haastattelujen kautta saatujen vastausten samanlaisuus.

6 MONIKULTTUURISET NAISET -PROJEKTI 2007–2010

6.1 Lyhyt katsaus Suomen Setlementtityöhön

Setlementtityö sai alkunsa 1880-luvun Englannista. Synnyn taustalla olivat nopeasti teollistuvan yhteiskunnan jatkuvasti kasvavat ristiriidat. Suomeen setlementtityö tuli Englannista, Lontoosta Sigfrid Sireniuksen mukana vuonna 1912. Sirenius oli ollut sekä merimiespappina että sanomalehtimiehenä Lontoossa, missä hän myös tutustui setlementtityöhön. Vuoden 1918 lopulla Sirenius perusti yhdistyksen nimeltään Teollisuusseutujen evankelioimisseura, joka on nykyisen Suomen Setlementtiliiton edeltäjä. Englannissa setlementti-idea syntyi kirkon yhteiskunnallisen herätyksen piirissä, mutta siellä syntyi myös yliopistosetlementtejä, jotka ottivat etäisyyttä kirkkoon. Suomalainen setlementtiliike ei ottanut ohjeita kirkolta, vaan sen tavoitteena oli toimia sen kuilun poistamiseksi yhteiskunnassa, joka oli syntynyt vuoden 1918 kansalaissodan tapahtumien seurauksena. (Pontela 1998, 18–19; Valli 1999, 3–6.)

Vaasassa setlementtityön juuret ulottuvat aina 1900-luvun alkupuolelle. 1900-luvun alussa maassamme eli suuri joukko ihmisiä hädässä ja köyhyydessä. Ei ollut olemassa minkäänlaisia valtion tai kuntien ylläpitämää sosiaaliturvajärjestelmää. Hädässä olevien ihmisten auttamiseksi perustettiin Palosaarelle vuonna 1907 työkoti. Työkotiyhdistyksen toimintaa Vaasassa voidaan pitää Vaasan Setlementtilyhdistyksen toiminnan edeltäjänä, vaikka varsinaiset setlementtiajatukset tulivatkin Vaasaan muuta kautta. Vaasalaisen setlementtityön perustajana on pidetty Työkotiyhdistyksen vuonna 1948 asettamaa työvaliokuntaa. Varsinaisesti Vaasan Setlementtilyhdistyksen perustava kokous pidettiin kuitenkin vasta vuonna 1950. (Valli 1999, 9–11.)

Nykyään Suomessa setlementtiliikkeessä ei ole tunnustuksellisuuden merkkejä käytännön toiminnan tasolla. Myös kristillinen aatepohja on ekumeenista ajattelua, joka ei sulje pois muita uskontoja. Setlementtityössä korostetaan perusarvoja, joita ovat muun muassa yksilön oikeuksien kunnioittaminen, erilaisuuden hyväksyminen, luottamus ihmisen ja hänen yhteisönsä kykyyn ratkaista itsenäisesti omia ongelmiaan, paikallisuus, usko henkilökohtaisen

ystävyyden ja yhteyden mahdollisuuteen yli kaikenlaisten rajojen, ihonväristä, sukupuolesta tai kulttuurista riippumatta. Tärkeänä pidetään myös tasa-arvoa sekä sitoutumista erityisesti heikommassa tilanteessa olevien ihmisten tilanteen parantamiseksi. (Pontela 1998, 19–20.)

Setlementtityön perusarvot eivät ole ristiriidassa sosiaalityön ammattiin liitettävien perusarvojen kanssa, vaan niissä on monia yhtäläisyyksiä. Setlementtiliikettä yhdistävä toiminta-ajatus on, että kohderyhmän tai toiminta-alueen ihmisten omaa osallisuutta vahvistetaan, ihmisten voimavaroja kehitetään ja niihin luotetaan. Työ perustuu kokonaisvaltaiseen näkemykseen yksilöstä ja yhteisön sekä yksilön suhteen tärkeyden huomioimisesta. (Pontela 1998, 17.)

Setlementtiliike muodostaa Suomessa toiseksi suurimman järjestökokonaisuuden, jossa toimitaan maahanmuuttajataustaisten ihmisten kanssa (SETLEMENTTI – Monikulttuurinen työ). Monikulttuurinen työ on viime vuosina muodostunut yhdeksi Setlementtien perustoiminnoista, joka näkyy monipuolisina työmuotoina. MonikulttuuriSet NaiSet -projekti on ollut yksi tällainen työmuoto.

6.2 Projektin tavoitteet ja kohderyhmä

Vaasassa maahanmuuttajatyötä tekevien parissa oli vuosien ajan huomattu ja todettu, että maahanmuuttajanaisten suurimpana ongelmana on yksinäisyys ja sosiaalisen tuen puute. Myös suomen kielen heikkous oli noussut esille, jota maahanmuuttajanaisten on kotona vaikea parantaa ilman vuorovaikutusta. (Kaikula 2010, 5.)

Projektin tavoitteena oli koota maahanmuuttajanaisia yhteen Vaasan Setlementtilyhdistyksen Hartmaninkujan kohtaamispaikkaan, Gerbyn Setlementti Vestikseen sekä Ristinummen Kyläkeskus Kultanummeen. Näillä kolmella kaupungin alueella asuu paljon maahanmuuttajaperheitä. Projektin kautta maahanmuuttajanaيسille tarjottiin sosiaalista tukea ohjatuissa toiminnallisissa vertaisryhmissä yksinäisyyteen, kielitaidon puutteeseen ja suomalaisten arjen taitojen opetteluun. Suomen kielen opetusta suunniteltiin ja toteutettiin yhteistyössä Vaasa opiston ja Luetaan yhdessä! -hankkeen kanssa. Projektin

toiminnan tavoitteena oli tukea ja vahvistaa maahanmuuttajanaisia säilyttämään oma identiteetti ja kulttuuri. Samalla naisia ohjattiin osallistumaan aktiivisesti yhteiskuntaelämään Vaasassa ja yleensäkin länsimaisessa yhteiskunnassa. (Kaikula 2010, 6.)

Projektin kohderyhmänä olivat kotona alle kouluikäisten lasten kanssa olevat maahanmuuttajanaiset ja -äidit. Projektin toimintaan olivat tervetulleita kuitenkin kaikki vaasalaiset naiset ja äidit. Naisten taustat olivat hyvin erilaiset. Naiset olivat olleet Suomessa eripituisia ajanjaksoja. Jotkut naisista olivat tulleet maahan aivan hiljattain, kun taas osa naisista oli ollut Suomessa jo useamman vuoden. Kaiken kaikkiaan naisia oli mukana 29 eri maasta. (Kaikula 2010, 7.)

Projektin aikana toiminnassa oli mukana 6020 kävijää. Esimerkiksi vuonna 2009 toimintapäiviä oli 172 ja kävijöitä yhteensä 2865. Tästä voidaan laskea, että yhtenä toimintapäivänä asiakkaina oli lähes 17 naista. (Kaikula 2010, 9.)

6.3 Projektin toimintamuodot ja yhteistyötahot

Projektin pääasiallisia toimintamuotoja olivat erilaiset ohjatut vertaisryhmät maahanmuuttajanaisille ja -lapsille. Hartmaninkujan kohtaamispaikassa oli erilaisia toiminnallisia ryhmiä. Toiminnallisissa ryhmissä ohjauskielenä oli suomenkieli. Suomen kielen oppiminen linkittyi usein juuri toiminnalliseen oppimiseen. Hartmaninkujan kohtaamispaikka oli auki maanantaista torstaihin päivittäin kello 9–14. Ohjattua toimintaa järjestettiin päivittäin kello 10–12 välisenä aikana. Tarpeen mukaan ohjattua toimintaa järjestettiin myös muina aikoina. Gerbyn Settlementin Vestiksen ryhmä ja Ristinummen alueen Kyläkeskus Kultanummen äiti-lapsiryhmä kokoontuivat kerran viikossa. (Kaikula 2010, 11.)

Ohjatun toiminnan lisäksi suomen kielen opetusta oli mahdollisuus saada aina sitä halutessa. Ohjaajat halusivat vastata naisilta nousevaan oppimisen tarpeeseen ja intoon. Projektilla oli alusta lähtien viikko-ohjelma, jota muutettiin naisten tarpeita ja toiveita vastaavaksi. Viikko-ohjelmalla haluttiin myös opastaa naisia tulemaan paikalle oikeaan kellon aikaan. Toiminnan alussa projektilla oli hyvinkin erilaista toimintaa aina muskarista jumppaan. Toiminnan vakiinnuttua

suomen kielen opetusryhmät olivat hyvin kysytyjä. Toimintaohjelmassa pidettiin kuitenkin erilaisia toimintatuokioita, sillä projektissa ei haluttu profiloitua ainoastaan suomen kielen oppimispaikaksi. (Kaikula 2010, 11.)

TAULUKKO 2. MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toiminnan viikkolukujärjestys.

MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIikko	TORSTAI
		Setlementti Vestis, Gerby klo 10–12	Kyläkeskus Kultanummi, Ristinummi klo 9–11
Suomen kieli klo 10.00–11.30 (Vaasa Opisto)	”Luetaan yhdessä” suomenkieli klo 10–12	Kädentaidot klo 10–12 tai Avoin toimintapäivä	Ravitsemus ja hyvinvointi klo 10–12

Puhtaasti suomen kielen opetusta oli kahtena toimintapäivänä heti alkuvuokosta. Maahanmuuttajanaisten suomen kielenopetus oli järjestetty yhteistyössä Vaasa Opiston ja (Zonta ja Unifem naisten) Luetaan yhdessä! -hankkeen kanssa. Suomen kielen opetuksessa käytettiin Opetushallituksen julkaisemaa Aamu-kirjasarjaa ja Aasta se alkaa -suomen kielen oppikirjaa. (Kaikula 2010, 12.)

Ohjatuissa vertaisryhmätoiminnoissa oli erilaista vaihtuvaa ryhmätoimintaa kuten esimerkiksi kädentaitoja, ravitsemusta ja jumppaa/liikuntaa. Keskiviikkoisin ohjelmassa oli kädentaitoja, jolloin tehtiin käsitöitä naisten toiveiden mukaisesti aina vesiväritöistä keramiikkatöihin. Kädentaitoja ensimmäisenä toimintakautena opetti ulkopuolinen käsityönopettaja. Naiset kokivat kuitenkin ulkopuolisen opettajan vieraana ja usein he eivät saapuneet paikalle. Käsitöiden tekemisessäkin projektin työntekijät huomasivat asiakaslähtöisyyden tärkeyden. Projektin työntekijät huomasivat myös sen, että naiset tulivat mukaan käsitöihin, kunhan heille lupasi opettaa suomenkieltä käsitöiden jälkeen. Suomenkielellä puhumista naiset eivät aina osanneet pitää suomen kielen opiskeluna. Heidän mielestään opiskeluun tarvittiin oma vihko, kynä ja oppikirja. (Kaikula 2010, 12.)

Torstaisin ryhmätoiminta keskittyi ravitsemukseen ja hyvinvointiin. Toiminnassa valmistettiin erilaisia suomalaisia ja naisten kotimaiden ruokia, jumpattiin,

tanssittiin ja keskusteltiin naisten asioista. Naiset tarvitsivat ohjausta muun muassa lasten ravitsemukseen ja ruokailuihin liittyvissä asioissa. Lisäksi naiset opettelivat valmistamaan ruokia erilaisten allergioiden rajoittaessa ruokavaliota. Ohjattujen vertaisryhmien ajaksi oli järjestetty lastenhoito. Muuna aikana äitien tuli itse huolehtia omista lapsistaan. Torstaipäivä oli varattu myös vierailijoille, ja naiset saivatkin tutustua muun muassa terveydenhoitajaan, poliisiin ja Ensi- ja turvakodin ohjaajaan. (Kaikula 2010, 13.)

Säännöllisen viikko-ohjelman lisäksi projektin keskeisenä toimintana olivat erilaiset ohjaus- ja tiedotustoiminnat, henkilökohtainen opastus ja neuvonta, teemaillat, retket ja juhlat, vierailut ja tutustumiskäynnit, kurssitoiminta sekä kulttuurillinen kotouttaminen. Kaikki toiminta pyrittiin järjestämään asiakaslähtöiseksi. Monet naiset tarvitsivat käytännönläheistä ohjausta aivan arkisten asioiden hoitamiseksi. Naisilla oli mahdollista saada myös henkilökohtaista opastusta ja neuvontaa erilaisissa asioissa. Tyypillisiä asioita olivat päivähoidolliset asiat, kauppa/pankki ohjaus, asunnon hakeminen, linja-auton käyttö, harrastustoiminta, erilaisten hakemusten täyttäminen, kansalaisuuden/oleskeluluvan hakeminen, erilaisten laitteiden hankinta, perheväkivalta ja erilaisten kirjeiden lukeminen. (Kaikula 2010, 13–21.)

MonikulttuuriSet NaiSet -projektissa tehtiin paljon yhteistyötä niin Vaasan Setlementtiyhdistyksen eri toimijoiden kanssa kuin Suomen Setlementtiliiton maahanmuuttajatyöntekijöiden kanssa. Projektille tärkeitä yhteistyökumppaneita olivat muun muassa Vaasan sosiaali- ja terveystoimi, Ulkomaalaistoimisto, Vaasan vastaanottokeskus, Vaasa TE-toimisto, Vaasan seurakuntayhtymä sekä oppilaitoksista Vaasan ammattikorkeakoulu, ammattiopisto ja aikuiskoulutuskeskus. (Kaikula 2010, 25–27.)

6.4 Ohjaustyöryhmän arvio projektin onnistumisesta

Projektille koottiin toiminnan alkuvaiheessa ohjaustyöryhmä. Ryhmään kuului sekä asiantuntijoita että kenttätöntekijöitä, jotta yhteistyö, tiedonkulku, työnohjaus ja tukeminen olisivat olleet mahdollisimman hedelmällistä.

Ohjaustyöryhmä kokoontui säännöllisesti kahden kuukauden välein MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toimitiloissa. (Kaikula 2010, 28.)

Projektin ohjaustyöryhmällä oli tärkeä rooli projektin toteutumisen ja arvioinnin tekijänä. Ohjaustyöryhmän kokoontumisissa käytiin läpi projektin kuulumisia ja tulevia tapahtumia. Projektin loppuvaiheessa jokaiselle silloiselle ohjaustyöryhmän jäsenelle lähetettiin kysely projektin onnistumisesta heidän näkökulmastaan. Ohjaustyöryhmältä saaman arvioinnin pohjalta voidaan todeta, että projekti onnistui hyvin tehtävässään. Heidän mielestään projektissa hyvää olivat muun muassa suomen kielen opetus, työntekijöiden asenne ja motivaatio, vertaistuen mahdollisuus, kohtaamispaikkojen hyvä sijainti, naisia aktivoiva toiminta ja toiminnan ihmisläheiset lähtökohdat sekä sitoutunut henkilökunta. Lisäksi toimintaa pidettiin turvallisena ja hyvänä paikkana tutustua uusiin ihmisiin ja kulttuureihin. (Kaikula 2010, 29–30.)

Ohjaustyöryhmältä pyydettiin arviointia myös kehittämis- ja parantamisalueista. Projektin ohjaustyöryhmässä toivottiin enemmän yhteisiä tilaisuuksia suomalaisten kanssa, vieläkin tehokkaampaa tiedottamista ja selkeämmin rajattuja työtehtäviä. Ohjaustyöryhmältä pyydettiin lisäksi kehittämisideoita toiminnan jatkumisen ja kehittämisen kannalta. Useimmat toivoivat toiminnan laajentamista koskettamaan koko perhettä. Lisäksi toivottiin ystävötoiminnan aloittamista. Kaiken kaikkiaan projektia pidettiin hyvänä ja onnistuneena. Toiminnan toivottiin juurtuvan Vaasan kaupungin ylläpitämäksi toiminnaksi. (Kaikula 2010, 30–31.)

6.5 Projektin työntekijöiden arvio projektin onnistumisesta

Projektissa työskenteli kaksi kokoaikaista työntekijää, projektipäällikkö ja projektityöntekijä. He tekivät viikottaista toiminnan arviointia ja itsearviointia. Kahden kokoaikaisen työntekijän lisäksi projektissa työskenteli aina kerrallaan kaksi maahanmuuttajanaista eri pituisin työjaksoin palkkatuella ja/tai työharjoittelun turvin. Työntekijävaihdosten myötä projektissa työskenteli kokoaikaisesti neljä eri henkilöä eri pituisin työjaksoin. Ainoastaan yksi työntekijä oli mukana koko projektin elinkaaren ajan. Projektin neljästä kokoaikaisesta työntekijästä kolme suostui yksilöhaastatteluun (Liite 3), jossa keskeisenä

teemana oli projektin tavoitteiden toteutuminen, kotoutuminen ja MonikulttuuriSet NaiSet -projektin asema maahanmuuttajanaisten kotoutumisessa. Haastattelut suoritettiin toukokuussa 2010.

Haastatelluista työntekijöistä kaksi oli sitä mieltä, että projektin tavoitteet toteutuivat kokonaan. Kolmannen haastatellun mielestä tavoitteet toteutuivat osittain. Työntekijöiden mielestä projektin tavoitteiden saavuttamista edesauttoivat muun muassa hyvä etukäteissuunnittelu, markkinointityö ja yhteistyö eri tahojen kanssa. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että projektin toimintaa toteutettiin maahanmuuttajanaisten tarpeita ja toiveita ajatellen. Yksi haastatelluista sanoi, että ”projektilla oli selkeä tavoite, jota kohden oli helppo mennä”.

Vaikka kaikki haastatellut työntekijät kokivat yhteistyön eri tahojen kanssa pääosin hyvänä, ilmeni myös ongelmia. Ongelmina työntekijät nostavat esille kilpailun ja kateuden. Tiedonjako joidenkin yhteistyötahojen kanssa koettiin yksisuuntaisena.

Tiedon jakaminen oli usein yksisuuntaista. ... Ongelmana koin, että toimintamme oli idea-alusta kaupungin muille vastaavanlaisille projekteille. Muutaman kerran meiltä saatua tietoa käytettiin huonosti hyväksi. Tämä sai ikäviä aikaan. Joskus oli aistittavissa kateutta. (Työntekijä)

Yksi haastatelluista kertoo lisäksi, että ”toisinaan projektin työntekijänä tuntui, että ylitsemme käveltiin”. Vaikka ongelmia ilmeni, työntekijät kuitenkin kokivat, että heidän työtään arvostetaan.

Projektin työntekijöiltä kysyttiin myös, mitkä tekijät vaikeuttivat projektin tavoitteiden saavuttamista. Yhden työntekijän vastaus kuvaa varsin hyvin sitä, minkälaisessa ympäristössä monet projektit koettavat löytää jalansijaa ja saada luottamusta toiminnalleen.

Kuntasektorin suhtautuminen kolmanteen sektoriin vaikeutti osaltaan työntekoa. Vaikka joidenkin kunnan työntekijöiden kanssa yhteistyö toimikin hyvin, oli ja on yleinen suhtautuminen usein sitä, että kolmas sektori "puuhastelee" ja kunta tekee työt. Työntekijänä minulle jäi kuva, että meiltä odotettiin tietoja asiakkaista ja malleja toiminnasta kunnan

käyttöön, mutta meille ei vastaavasti kerrottu kaupungin järjestämästä toiminnasta. Näin projektin ja kaupungin toiminnalle tuli päällekkäisyyksiä, aivan kuin olisimme tapelleet samoista asiakkaista. Tämä tuntui omituiselta, koska Vaasassa maahanmuuttajia riittää. (Työntekijä)

Kaksi muuta haastateltua työntekijää toi samanlaisen kolmannen sektorin haastavan aseman esille kaupunkiorganisaatiossa. Luottamuksen saavuttaminen vaatii aikaa ja yksi työntekijä toikin esille sen, ettei projektin vaihtuva henkilöstö näiltä osin ollut hyvä asia. Pientä ongelmaa tavoitteiden saavuttamisessa aiheuttivat myös maahanmuuttajanaisten keskinäiset kulttuurien väliset erimielisyydet. Kaikista erimielisyyksistä päästiin kuitenkin yhteisymmärrykseen.

Kun työntekijöiltä kysyttiin, mitä he tekisivät toisin jos saisivat aloittaa projektin alusta, he selkeyttäisivät toimintaympäristöä ja selvittäisivät huolellisemmin yhteistyötahot jo ennen projektin alkua. Yhteistyötä pyrittäisiin myös parantamaan ja tiivistämään kaupungin kanssa. Yksi haastatelluista työntekijöistä toisi kuitenkin hivenen eri näkökulman yhteistyöhön.

Toteuttaisin toimintaa enemmän itsenäisenä, en niin vahvasti sosiaalitoimeen ja ulkomaalaistoiimistoon kytkettynä. Ehkä vuosien päästä voin ymmärtää, mikä hyöty yhteistyöstä oli. (Työntekijä)

Edellä oleva työntekijä tekisi projektin vielä enemmän naisten paikaksi. Maahanmuuttajanaisten roolin tulisi työntekijän mukaan olla vahvempi ja naiset muutoinkin toiminnan vapaaehtoisia toimijoita. Haastatellut työntekijät olivat kaikin puolin sitä mieltä, että MonikulttuuriSet NaiSet -projekti saavutti tavoitteensa hyvin ja projekti tuki maahanmuuttajanaisia kotoutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan.

Tällainen avoin kohtaamispaikka kuntaorganisaation ulkopuolella on yksi paras mahdollinen kotouttamis- ja integrointitoimenpide, kunhan sille annetaan riittävästi elintilaa. (Työntekijä)

6.6 Projektin keskeisimmät tulokset

MonikulttuuriSet NaiSet -projekti saavutti suuren määrän vaasalaisia maahanmuuttajanaisia ja -perheitä kuluneiden vuosien aikana. Projekti osoitti, että tällaiselle työlle on jatkuvasti kasvavaa kysyntää. Projekti saavutti sekä koko

yhteistyöverkoston että asiakkaiden luottamuksen. Myös työntekijät otettiin erittäin positiivisesti vastaan. Toiminta ja työntekijät saavuttivat maahanmuuttajanaisten luottamuksen. (Kaikula 2010, 34.)

Projektin hakemusvaiheessa oli suunniteltu, että toinen työntekijöistä olisi maahanmuuttajataustainen työntekijä. Projektin alussa tällaista työntekijää ei kuitenkaan löytynyt. Ensimmäisen toimintavuoden jälkeen projektiin palkattiin sudanilainen nainen, joka opiskeli lähihoitajaksi. Työntekijä päätti kuitenkin jatkaa omia kesken jääneitä opintojaan puolen vuoden työskentelyn jälkeen. Hänen tilalleen ei löytynyt toista maahanmuuttajataustaista naista, jolla olisi ollut suoritettuna sosiaalialan koulutus. Projektin työntekijät kokivat koulutuksen erityisen tärkeänä osana työntekijän ammatillista osaamista. Projekti tarjosi kuitenkin eripituisia työmahdollisuuksia aina kahdelle maahanmuuttajanaiselle kerrallaan joko palkkatuella ja/tai työharjoittelulla. Naiset toimivat avustavan ohjaajan tehtävissä ja kiinnostuksensa sekä taitojensa mukaan olivat mukana ryhmänohjauksessa. Lisäksi he antoivat suuren määrän kulttuuritietoutta ja tietoa siitä, mitä kantaväestön on hyvä ottaa huomioon tehdessään työtä maahanmuuttajien keskuudessa. Tällaisessa yhteistyössä korostui tärkeänä kaksisuuntainen tiedonvaihto ja sen merkitys kotoutumisen tukemisessa. (Kaikula 2010, 37.)

Yksi tärkeä tavoite, jonka MonikulttuuriSet NaiSet -projekti saavutti, oli sen jatkuvuus. Projektin käynnistämä toiminta jatkuu nykyään Vaasan kaupungin Perhe Kaste -hankkeen koordinoimana. Toiminnan hyvät kokemukset ja metodit halutaan edelleen säilyttää ja kehittää koko maahanmuuttajaperhettä kattavaksi. Projekti luovutti uuden jatkohankehakemuksensa Vaasan kaupungin vapaaseen käyttöön. Vaasan Setlementtiyhdistys on yhtenä toimijana edelleen toiminnassa mukana. Lisäksi projektin koko elinkaaren mukana ollut työntekijä on ollut kaupungin tukena toiminnan jatkumisen kehittämisessä. Vaasan Setlementtiyhdistyksen alueellisissa kohtaamispaikoissa naisten ja miesten ryhmät jatkavat toimintaansa pysyvinä toimintoina. Lisäksi projektin käynnistämät suomen kielen opetukset Vaasa Opiston kanssa jatkavat edelleen toimintaansa. (Kaikula 2010, 38–39.)

7 MAAHANMUUTTAJANAISTEN KOKEMUKSIA KOTOUTUMISESTA (TULOKSET)

7.1 Kotoutumiskaareni

Kotoutumiskaaret piirroksina ovat hyvin erilaisia. Kaikki 20 haastateltua maahanmuuttajanaista piirsi kotoutumiskaarensa. Liitteessä (4) on kuvattu tarkasti neljän haastatellun maahanmuuttajanaisten piirtämää kotoutumiskaarta selityksineen. Nämä neljä maahanmuuttajanaista kuvaili varsin hyvin oman kotoutumiskaarensa nousut ja laskut. Kaarista kuvastuu jokaisen elämän yksilöllisyys. Kuitenkin kotoutumiskaarissa on huomattavissa paljon yhtenäisyyttä. Kaikista haastatelluista naisista yhdellätoista on kotoutumiskaaren alkuvaiheissa selkeästi huomattavissa alkuinnostusta uutta asuinmaata kohtaan. Kolmella naisella alkuinnostuksen vaihe on ollut hitaasti kasvava. Tällä ei kuitenkaan piirustusten mukaan näytä olevan vaikutusta siihen, kuinka vuodet vierivät uudessa kotimaassa. Useimpien haastateltujen kohdalla turhautuminen tulee puolentoista ja kolmen vuoden välillä maahan saapumisesta. Tähän vaikuttavat monet tekijät. Naiset, jotka ovat olleet kotona ensimmäisen vuoden aikana, kokevat itsensä yksinäisiksi ja elämä uudessa kotimassa saattaa tuntua kurjalta. Naiset eivät myöskään ole uudessa kotimaassaan välttyneet surun kohtaamiselta. Yhdeltä haastatellulta naiselta hukkui lapsi ja puolestaan toiselta haastatellulta kuoli äiti ensimmäisen Suomessa olovuoden aikana. Eräs naisista koki miehen kouluun menon murheellisena, sillä hän jäi kotiin yksin vauvan kanssa. Lisäksi Suomen sääolot ovat olleet monelle haastatellulle yllätys. Kylmyyttä, lunta ja pimeyttä on ollut vaikea kestää sen lisäksi, ettei ymmärrä kohdemaan puhuttua kieltä. Eräs naisista kertoikin: ”Yksin, haluan mennä takaisin.” Hänellä oli puoli vuotta takana uudessa kotimaassaan.

Joidenkin haastateltujen naisten kotoutumiskaareissa on selkeämmin huomattavissa uuden tilanteen hyväksyminen ja tilanteeseen sopeutuminen. Haastattelujen pohjalta oli selkeästi myös huomattavissa, ettei uusi kotimaa suojaa elämän koettelemuksilta. Arki on ja oli rakennettava uudestaan. Ikävä omaa äitiä ja sukua kohtaan korostuu usein menetysten kohdatessa.

Haastatellut maahanmuuttajanaiset olivat olleet maassa hyvin eripituisia jaksoja. Joidenkin naisten kohdalla MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toiminnalla on ollut merkittävämpi rooli kotoutumisessa kuin toisilla. Osa naisista oli asunut Suomessa jo useamman vuoden ajan ennen projektin toiminnan käynnistymistä. Koska asuminen Suomessa – ja myös muualla – ei suojaa ihmisiä elämän murheilta, useat haastatellut naiset kokivat projektin toiminnan tukevan ja auttavan heitä heidän maassaoloajastaan riippumatta. Monet naiset olivat varsin hyvin sopeutuneet elämäänsä Suomessa, mutta kaipasivat kuitenkin yhteisön tukea arjessaan. Tarvittavaa yhteisöllistä tukea ei Suomessa välttämättä saa naapureilta, ja tämän vuoksi MonikulttuuriSet NaiSet -projektin kaltaisella toiminnalla oli tärkeä paikka naisten arjessa.

7.1.1 Hyviä kokemuksia kotoutumisen vaiheissa

Kaikki 20 haastateltua maahanmuuttajanaista saivat itse piirtää kotoutumiskaarensa aikajanelle. Kaari piirtyi niin hyvien kuin huonojen kokemusten alueelle. Hyviä kokemuksia Suomessa olost ja kotoutumisesta kertyi kuitenkin enemmän. Suomeen tulon naiset kokivat hyvänä, sillä ”Suomessa ei ole sotaa” ja ”Suomi on rauhallinen maa”.

Suomessa oloajan hyviä kokemuksia haastateltavat luettelivat useita. Haastatelluista 17 naisen kotoutumiskaari oli haastatteluhetkellä janan hyvät kokemukset puolella. Kotoutumiskaaren kautta esiin nousi monenlaisia hyviä kokemuksia. Hyvissä kokemuksissa naisten elämässä olivat vahvassa asemassa lapset ja perhe. Kaksitoista naista mainitsi kielikurssille pääsemisen ja suomen kielen oppimisen hyvänä kokemuksena. Kielikurssi järjestettiin heille Suomeen tulon alkuvaiheessa kotouttamisohjelman mukaisesti. Naiset olivat osallistuneet sekä Vaasan aikuiskoulutuskeskuksen (VAKK) että Evangeliska Folkhögskolanin (EFÖ) kielikursseille. Suomen kielen oppiminen on koettu erityisen tärkeäksi kotoutumisen alkuvaiheissa (neljä haastateltua). Kielikurssilla on ollut mahdollista tutustua toisiin samassa tilanteessa oleviin ihmisiin. Kielen oppiminen on puolestaan vaikuttanut siihen, että naiset ovat voineet saada suomalaisia ystäviä. Ystävien saaminen onkin koettu tärkeäksi. Kielen oppimisen kautta kolme naista oli saanut itselleen opiskelupaikan, neljä naista oli saanut itselleen työpaikan ja

yksi nainen työharjoittelupaikan. Naiset mainitsivat työpaikan saannin vaikuttaneen positiivisesti kotoutumiseen. Eräs nainen mainitsikin haastattelussaan: ”Minulla on toivo. Saan pian ammatin ja työn.” Haastatelluista kahdeksan naista mainitsi hyvänä kokemuksena myös Monikulttuuriset Naiset -projektin toiminnan. Tämän kautta esiin nousi vahvasti kaksi tekijää. Toiminnan kautta naiset olivat löytäneet itselleen uusia ystäviä ja näin saaneet apua yksinäisyyteensä. Toiseksi naiset mainitsivat toiminnan kautta saamansa avun tärkeyden.

Monikulttuuriset naiset hyvä, sain paljon ystävää. Paljon hyvää, Hanna paljon apua. Paljon paljon hyvää. Nyt pääsen kurssille. (Maahanmuuttajanainen)

Haastatelluista 14 naista mainitsi hyvänä kokemuksena perheen hyvinvoinnin. Naisille hyviä kokemuksia olivat lasten syntyminen, lasten pääseminen päiväkotiin ja kouluun, miehen opiskelu- ja/tai työpaikka sekä yleensä perheen hyvinvointi. Tyytyväisyyttä osoitettiin lasten päivähoitopaikkaan ja kouluun. Yleensäkin lapset koettiin tärkeänä ja iloa elämään tuovina. Hyvänä kokemuksena naiset pitivät myös Suomen erilaisten palvelujen kuten terveydenhuollon, sosiaalitoimen ja Kelan ”löytämisen” ja näiden kautta avun saamisen.

Vaasa kaupunkina sai kiitosta ”elävänä kaupunkina”. Myös siitä oltiin iloisia, että mies on voinut saada työ- tai opiskelupaikan. Neljä naista sanoikin: ”Minulla on kaikki hyvin.” Lisäksi muutamat haastatelluista mainitsivat hyvänä kokemuksena kodin löytämisen, kodin tavarat, ruoan ja maassa vallitsevan rauhan. Yksi naisista mainitsi hyvänä kokemuksena: ”Nukun hyvin.” Toinen puolestaan kertoi hyvänä kokemuksena: ”Vähän sairas, kuuluu elämään, ei paljon.” Voidaan ajatella, että suomalaisen terveydenhuollon kautta myös sairastaminen Suomessa on helpompaa eikä sitä koeta niin huonona ja pelottavana asiana.

Nyt minä suomalainen, elämä hyvä. Tämä minun kotimaa, minä elän täällä. (Maahanmuuttajanainen)

7.1.2 Huonoja kokemuksia kotoutumisen vaiheissa

Suomessa oloajan huonoja kokemuksia kotoutumisen vaiheissa haastateltavat esittivät jonkin verran. Ainoastaan viisi haastateltua koki Suomeen tulon

pelottavana. Yhdeksi syyksi pelkoon eräs haastatelluista vastasi: ”Suomi on uusi tuntematon maa eikä ole kielen ymmärrystä.” Toista pelotti puolestaan lumi, kylmyys ja pimeys. Myös sairaan äidin jättäminen kotimaahan pelotti yhtä naista.

Minä olin aivan sekaisin. Ei nähnyt mies, ei lapsi. 2 kk Helsinki, 6 kk Oravainen. Ensimmäinen 7 kk huono aika. Oravainen huono sää, ei tuttuja, ei puhu kieltä, kaikki uutta. (Maahanmuuttajanainen)

Haastatelluista naisista kolmen kotoutumiskaari jäi janan huonot kokemukset puolelle. Yhden naisen kotoutumisen kaari oli melkein seitsemän vuoden ajan janan hyvien kokemusten puolella. Seitsemän vuoden Suomessa asumisen jälkeen perhettä kohtasi suru. Surusta ja menetyksestä toipuminen on hänen kohdallaan vaatinut aikaa. Surun kohdatessa perhettä hän piirsi kaarensa aikajanalla aivan huonot kokemukset alalaitaan, mutta haastattelupäivään tullessa kaari oli noussut jo melkein janan keskikohtaan. Toinen haastatelluista naisista oli asunut Suomessa viisi ja puoli vuotta kun oma kotoutumiskaari laski janan huonot kokemukset puolelle. Lisäksi yksi naisista oli asunut Suomessa kolme vuotta kun hänen kotoutumiskaarensa laski huonojen kokemusten puolelle ja on siellä pysynyt kolme vuotta. Näiden huonojen kokemusten taustalla olivat muun muassa omat perhesyyt ja ikävä kotimaahan jääneitä lapsia.

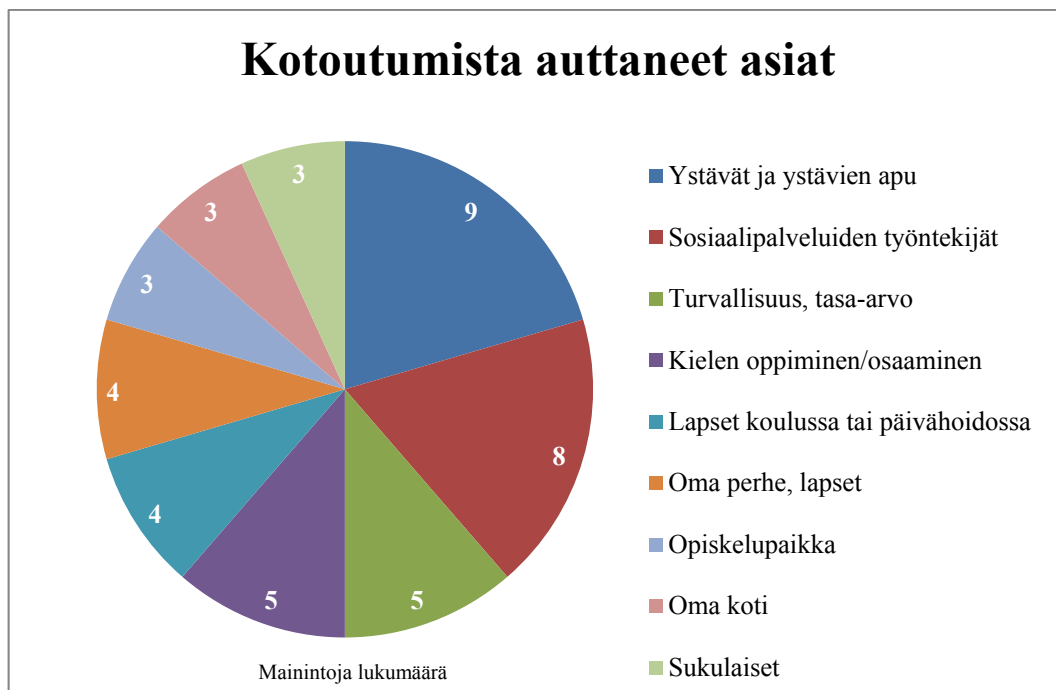
Useimmin haastatellut naiset mainitsivat huonona kokemuksena koti-ikävä ja yksinäisyyden tunteen (yhdeksän haastateltua). Oma suku ja osa omasta perheestä ovat vielä vanhassa kotimaassa. Seitsemän naista mainitsi kieliongelman ja kaksikielisyyden vaikeuttavan kotoutumista. Kolme naista mainitsi työttömyyden ja työpaikan vaikean saannin huonoina asioina. Yllättävästi kaksi naista mainitsi lapsen syntymän huonoksi kokemukseksi. Syynä tähän on se, että naiset kokivat lapsen syntymän ilman suvun antamaa turvaa pelottavana. Monet maahanmuuttajanaiset ovat omassa kulttuurissaan tottuneet siihen, että lapsen syntymä tuo koko perheen ja suvun lähelle. Ei tarvitse kokea yksinäisyyttä. Suomessa maahanmuuttajanaisella ei välttämättä ole ketään tukemassa niin odotus- kuin lapsen syntymän aikana. Myös parisuhdeongelma tuli haastattelussa esille. Yksi haastatelluista naisista sanoi: ”Mies riitelee ja on ilkeä.” Tämä nainen oli ollut Suomessa kuusi vuotta ja oppinut jo paljon uudessa kulttuurissa. Hänen miehensä oli ollut Suomessa vasta vuoden. Yhtenä syynä miehen käyttäytymiseen

voi olla se, että hänen voi olla vaikea hyväksyä sitä, että hänen vaimonsa osaa hoitaa monia asioita (virastot, kauppa ym.) kielen oppimisen vuoksi. Heidän kulttuurissaan mies hoitaa kaiken. Nainen on kotona. Nyt tilanne olikin päinvastainen uudessa maassa ja kulttuurissa.

Kotoutumiskaaritehtävän pohjalta voi todeta, että haastatelluilla maahanmuuttajanaisilla oli pääosin myönteisiä kokemuksia kotoutumisessa Suomeen. Naiset, jotka haastatteluhetkellä olivat olleet Suomessa alle kaksi vuotta, toivoivat eniten suomen kielen opetusta (viisi haastateltua). Kaksi vuotta ja kauemmin Suomessa olleilla naisilla elämä tuntui sujuvan jo varsin mukavasti. Yhteenvedonmaisesti haastattelujen pohjalta voidaan sanoa, että naisista huokui yleinen tyytyväisyyden tunne.

7.2 Kotoutumista auttaneet asiat ja tahot

Haastatellut naiset luettelivat useita asioita, jotka ovat auttaneet heitä kotoutumaan Vaasaan ja suomalaiseen yhteiskuntaan. Kaksi tärkeintä asiaa, jotka olivat tukeneet kotoutumista, olivat ystävät ja heidän kautta saatu apu sekä sosiaalipalveluiden työntekijät. Yhdeksän naista kertoi ystävien avun auttaneen heitä eniten. Tärkeänä koettiin myös kielen oppiminen (viisi haastateltua). ”Kielen oppiminen avannut mahdollisuuksia”, niin kuin eräs naisista kertoi. Viisi naista piti Suomea turvallisena ja tasa-arvoisena maana. Lisäksi Suomi on koettu hyvänä paikkana kasvattaa lapsia. Yksi nainen sanoikin: ”Ei tarvitse pelätä.” Nainen, joka oli asunut Suomessa viisi ja puoli vuotta kertoi: ”Suomessa kaikki ovat samalla tasolla. Ei ole erottelua tai syrjintää.” Kotoutumista ovat edistäneet myös työ- ja/tai opiskelupaikan saanti sekä lasten hyvinvointi niin koulun kuin ystävien suhteen. Yksi haastatelluista naisista kertoi, että hänen kotoutumistaan on auttanut se, että ”koulussa on puhuttu suomalaisesta kulttuurista”.

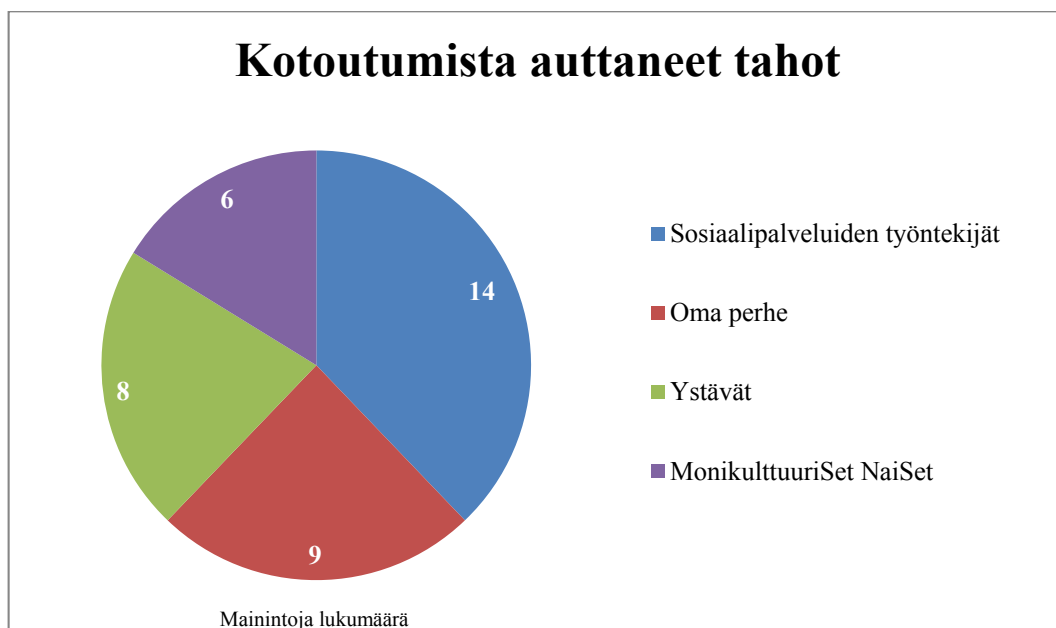

KUVIO 2. Kotoutumista auttaneet asiat.

Edellä olevan kaavion asioiden lisäksi haastatellut naiset luettelivat useita muita kotoutumista auttaneita asioita. Muun muassa Kansaneläkelaitoksen (Kela) tuki on koettu tärkeänä (kaksi haastateltua). Kotoutumista on auttanut myös seurakunnallinen toiminta. Lisäksi hyvän kodin saaminen koettiin tärkeänä. Suomalainen ystävä oli auttanut kahta haastateltua. Tässä yhteydessä kaksi naista mainitsi myös MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toiminnan auttaneen heitä kotoutumisessaan Suomeen.

Kun naisilta kysyttiin, mitkä kolme tahoja ovat eniten auttaneet heitä kotoutumisessa, saatiin vastaukseksi seuraavat: sosiaalipalveluiden työntekijät (14 haastateltua), oma perhe (yhdeksän haastateltua) ja ystävät (kahdeksan haastateltua). Sosiaalipalveluiden so. Vaasan Ulkomaalaistoimiston työntekijät ovat usein ne ensimmäiset henkilöt, jotka auttavat perhettä käynnistämään elämän uudessa kotimaassa. Oman perheen (useimmiten juuri miehen) apu ja tuki olivat naista toiseksi eniten auttanut taho. Tässä täytyy huomioda se, että haastatellut naiset olivat tulleet Suomeen monista eri syistä. Avioliiton kautta Suomeen saapuvan naisen suurin tuki ja apu on luonnollisestikin oma mies. Ystävien osalta

yksi nainen tarkensi: ”Ystävät, eivät suomalaiset.” Lisäksi kuusi haastateltua naista mainitsi MonikulttuuriSet Naiset -projektin toiminnan.

KUVIO 3. Kotoutumista auttaneet tahot.

Muina auttaneina tahoina haastatellut mainitsivat muun muassa sukulaiset, seurakunnan ja koulun (kaksi haastateltua). Tukea kotoutumisessa on saatu myös Kelasta, TE-toimistosta, Poliisista ja terveystalveista.

7.3 Tuen tarve kotoutumisen alkuvaiheessa

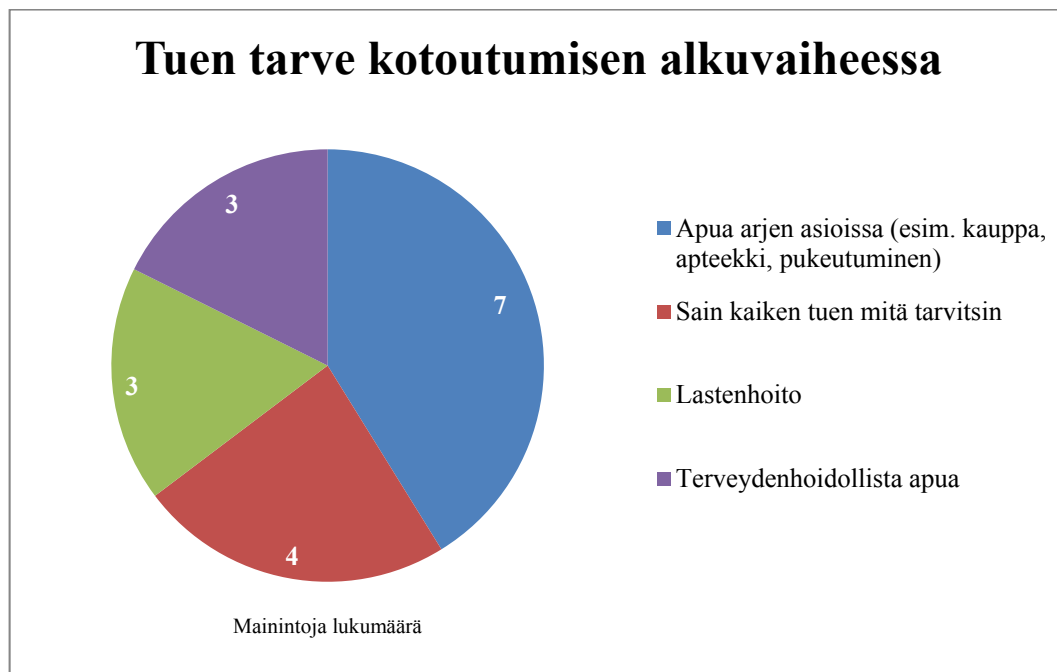
Haastateltavilta kysyttäessä, minkälaista tukea he olisivat tarvinneet kotoutumisen alkuvaiheessa, seitsemän naista vastasi saaneensa kaiken tarvitsemansa tuen.

Sain kaiken tuen mitä tarvitsin. Mies osasi englannin kielen ja se auttoi.
(Maahanmuuttajanainen)

Kaikki oli hyvin. (Maahanmuuttajanainen)

Kuitenkin useat haastatellut naiset olisivat kotoutumisen alkuvaiheessa tarvinneet tukea muun muassa kauppa-asiointiin ja apteekissa käyntiin. Päivittäisten asioiden hoitaminen oli vierasta ja vaikeaa. Esimerkiksi vauvan ruoan löytäminen kaupasta oli alkuvaiheessa vaikeaa. Tukea olisi tarvittu myös pukeutumiseen liittyvissä asioissa ja lastenhoidossa. Talvivaatteet olivat monille hyvin vieraita. Myös

lääketieteelliseen ja terveydellisiin asioihin olisi kolme naista tarvinnut tukea ja opastusta. Yksi haastatelluista puolestaan kertoi: ”Tyttö pääsi nopeasti lääkäriin ja sain lääkkeit. Sain kaiken mitä tarvitsin.”

KUVIO 4. Tuen tarve kotoutumisen alkuvaiheessa.

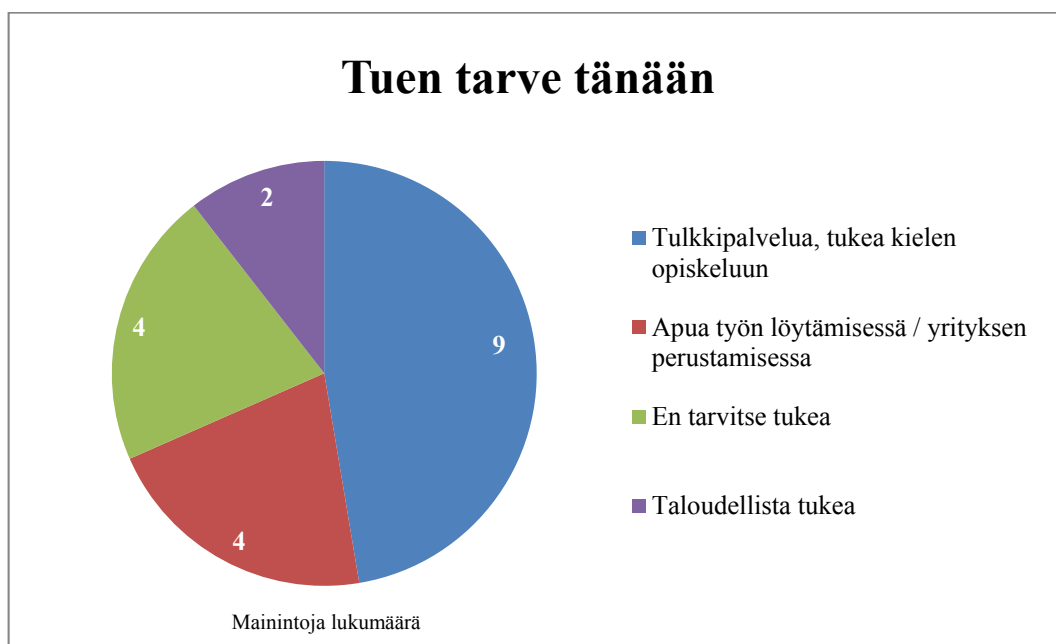
Muina tuen tarpeina haastatteluissa tuli esille muun muassa koulutusasiat. Nainen, joka on koulutukseltaan lääkäri, olisi tarvinnut tukea työllistymis- ja koulutusasioissa. Hänellä oli aikomuksena saada Suomessa laillistetun lääkärin kelpoisuus, mutta ei tiennyt miten tulisi edetä asiassa. Tukea olisi tarvittu myös suomen kielen oppimisessa. Yksi naisista kertoi: ”Veljen perhe auttoi paljon, mihin muilla ei ollut aikaa.” Nainen, joka oli tullut Suomeen miehen opintojen vuoksi, kertoi, ettei ole saanut minkäänlaista tukea.

En saanut mitään. En saanut mitään rahallista tukea. Olisin tarvinnut rahallista tukea ja apua kodin- ja lastenhoidossa.
(Maahanmuuttajanainen)

7.4 Tuen tarve tänään

Tukea naiset tarvitsevat edelleen. Kotoutuminen uuteen kotimaahan on usean vuoden prosessi. Suurimpana tarpeena naiset kokivat suomen kielen oppimisen

(yhdeksän haastateltua). He haluaisivat enemmän suomen kielen opetusta. Koska suomen kielen taito ei ole vielä riittävä, osa naisista tarvitsisi tulkin apua. Kolme naista mainitsi myös tarvitsevansa tietoa siitä, kuinka voi päästä töihin. Eräs nainen oli kiinnostunut saamaan tietoa oman yrityksen perustamisesta. Esille tulivat myös rahallisen tuen tarve, lastenhoito apu ja parisuhdetuki. Yksi haastatelluista kertoi tarvitsevansa apua Suomen kansalaisuuden hakemisessa. Puolestaan yksi naisista kertoi tässä kohdin tarvitsevansa MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toiminnalta apua.

KUVIO 5. Tuen tarve tänään.

Muita asioita tuen tarpeesta naiset eivät juuri maininneet. Neljä haastatellusta naisesta kertoi, ettei tarvitse enää tukea kotoutumisessaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Näillä naisilla kotoutumisprosessi on varmastikin jo varsin hyvällä mallilla. He ovat sopeutuneet ajatukseen, että Suomi on heidän toinen kotimaansa.

Teen työtä, saa palkka. Nyt minä haluaa maksaa vero, koska viisi vuotta sosiaali maksaa minulle raha. Nyt minä haluan maksaa takaisin. Nyt minä suomalainen. Tämä minun kotimaa, minä elän täällä. (Maahanmuuttajanainen)

Haluan mennä koulu ja sitten mennä työ. Minä haluan tehdä työ, maksaa takaisin Suomi kaikki mitä on saanut. Ei halua istua kotona, ei tarvitse apua. (Maahanmuuttajanainen)

7.5 MonikulttuuriSet NaiSet -projekti kotoutumisen tukena

Kaikki haastatellut naiset olivat sitä mieltä, että MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toiminta on tukenut heidän kotoutumistaan Vaasaan. Haastatteluissa nousi muutamia asioita vahvasti esille. Kaksitoista naista oli toiminnan kautta oppinut suomen kieltä. Yleensäkin naiset pitivät hyvänä sitä, että toiminta toteutetaan suomen kielellä. Yksi naisista toteaaakin projektin toiminnasta: ”Paras asia on suomen kieli.” Lisäksi toiminta on koettu tärkeäksi sen vuoksi, että projektin kautta on saanut ystäviä (kymmenen haastateltua). Projektin työntekijät saavat myös kiitosta. Viisi haastatelluista kertoi, että ”työntekijät auttavat kun tarvitsen apua”.

Paljon hyvä. Tämä minun asunto. Paljon puhun, paljon naura. Olen saanut ystäviä. Olen oppinut vähän ymmärrä suomi. Hanna ja Tiina kaikki hyvä. (Maahanmuuttajanainen)

Sain iso juhla. Löysin uusia asioita. Minä olin lehdessä; se on minulle isoa asia. minä opin suomenkieli, saa paljon ystävä. Hanna auttaa kaikki. Olen iloinen saada hygieniatodistus. Tiina ystävällinen. Afrikkalainen luottaa Hanna. Tänne voi tulla, mies ei sano ei. (Maahanmuuttajanainen)

KUVIO 6. MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toiminnan tuki.

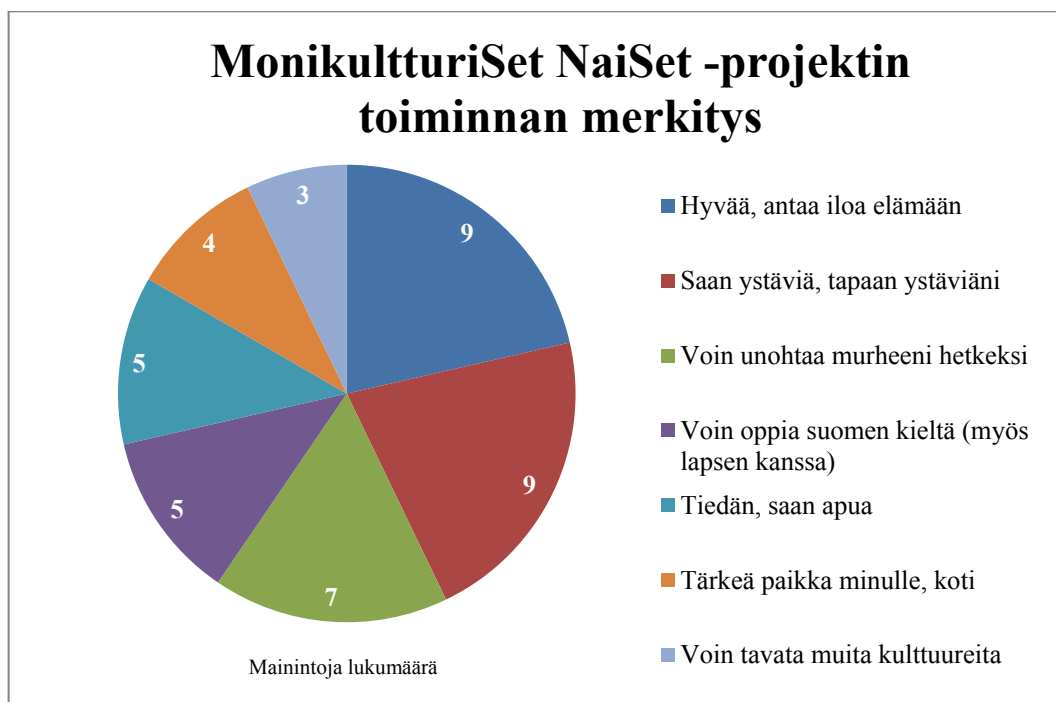
Projektin toiminnan monipuolisuus oli koettu myönteisenä. Naiset mainitsivat muun muassa sen, että oli tehty suomalaista ruokaa ja tutustuttu suomalaiseen kulttuuriin. Lisäksi oli järjestetty erilaisia teemapäiviä ja juhlia. Myös käsitöiden tekeminen ja ompelumahdollisuus nousivat haastatteluissa esille. Tärkeänä naiset pitivät myös sitä, että toiminnan kautta tutustui eri kulttuurin omaaviin ihmisiin. Lisäksi projektin toiminnan kautta naisilla oli ollut mahdollisuus irtautua omasta tavallisesta arjestaan, ja tulla ”puhumaan naisten kanssa” myös vaikeista asioista sekä kuulla toisten kokemuksia. Toiminta oli antanut myös ”muuta ajateltavaa ja tekemistä”.

Kaikkien naisten tilanne ei kuitenkaan perhesyistä ollut aina niin hyvä. Yksi haastatelluista naisista, joka osallistui keskiviikkoisin MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toimintaryhmään, kertoi: ”Vestis-toiminta on ollut hyväksi. Mies ei anna mennä muualle. Tämä on paikka johon voi mennä.” Hän jatkaa: ”Minä odotan aina keskiviikkoja.” Projektin toiminnan tarpeellisuutta ja tärkeyttä kuvasi myös erään naisen ilmaisu, kun hän sanoi: ”Saan kokea olevani arvokas ja samanarvoinen.”

7.6 MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toiminnan merkitys

Projektin toiminnan merkitys naisille oli hyvin monipuolista. Toiminnan kautta naiset olivat voineet tavata ja saada uusia ystäviä (yhdeksän haastateltua). He saivat samalla tutustua uusiin kulttuureihin ja oppia siinä samassa muun muassa ruoanlaittoa. Toiminta oli erään haastatellun naisen mukaan tuonut ”iloa elämään”. Toiminnan ilmapiiristä ja kodinomaisuudesta kertoi puolestaan se, että yksi haastatelluista totesi: ”Tämä on minun koti.” Tärkeänä toiminnassa naiset pitivät luonnollisesti myös suomen kielen oppimista. Eräs nainen kertoikin, että MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toiminta oli Vaasassa ”ainut mahdollisuus oppia suomi vauvan kanssa”. Edellisten lisäksi projektin toiminnan tärkeydestä naisille kertoi sekin, että seitsemän naista koki voivansa ”hetkeksi unohtaa omat murheensa”. Viisi naista kertoi myös, että projektin työntekijät auttavat aina kun apua tarvitaan. Eräs naisista kertoo:

Olen saanut huomata kuinka suomalaiset huolehtivat maahanmuuttajaperheistä. Olen tätä kautta oppinut paljon uutta, koska kotimaassani ei ole tällaista toimintaa. (Maahanmuuttajanainen)

KUVIO 7. MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toiminnan merkitys.

Haastattelun lopuksi naisilla oli mahdollisuus esittää toivomuksia koskien MonikulttuuriSet NaiSet -projektin toimintaa. Yllättävää ei ollut se, että naiset toivoivat vielä enemmän suomen kielen opetusta. Myös liikuntaa toivottiin enemmän. Muutamat naisista toivoivat kurssia sekä suomalaisen ruoan valmistamisesta että ompelukurssia. Seuraavassa joitakin naisten kehittämistoiveita:

Suomenkielen ruoan kurssi. (Maahanmuuttajanainen)

On kaukana kotoa. Enemmän suomea. (Maahanmuuttajanainen)

Kaikki hyvää. Minä tykkään häntä, Hanna. Minä tulen takaisin. Minä nauraa paljon. (Maahanmuuttajanainen)

Minä haluan toiminta leviää, paikka iso. (Maahanmuuttajanainen)

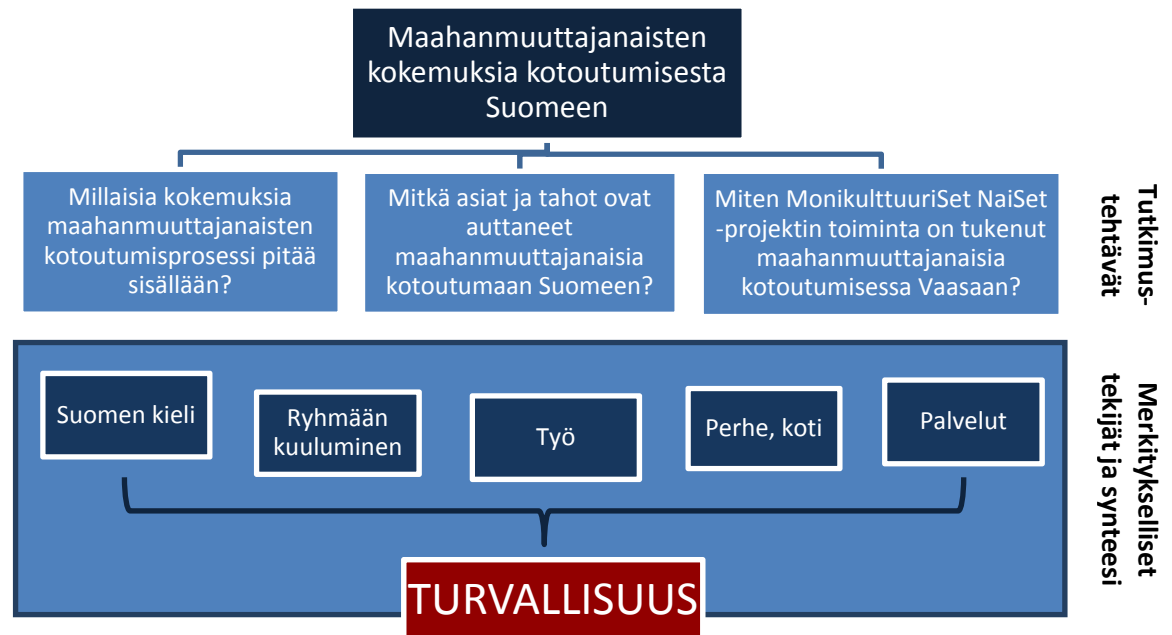
Liikuntaa ja retkiä. Vatsa täytyy saada pois. (Maahanmuuttajanainen)

Toivon omaa aikaa, jolloin naiset voivat lukea yhdessä koraania. (Maahanmuuttajanainen)

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Vaasan Setlementtiyhdistyksen MonikulttuuriSet Naiset -projektin toimintaan osallistuneiden maahanmuuttajanaisten kokemuksia kotoutumisesta Suomeen. Tutkimuksessa pyrittiin löytämään vastaus tutkimuskysymykseen: miten MonikulttuuriSet Naiset -projektin toimintaan osallistuneet maahanmuuttajanaiset ovat kokeneet kotoutumisensa Suomeen. Tutkimuskysymys jaettiin kolmeen tutkimustehtävään (ks. KUVIO 8). Aineistolähtöisen tutkimusanalyysin mukaisesti tutkimusaineisto teemoitettiin ja aineisto analysoitiin. Aineistolähtöisessä analyysissä tavoitteena on tutkimusaineiston kuvauksen ja analysoinnin kautta saada aikaan tutkimusaineiston synteesi. Tällä tavoin tutkimusaineistosta saadaan nostettua esiin merkityksellinen ja tutkimustehtäviä yhdistävä tekijä, joka tukee kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Kotoutumista on hyvä tarkastella niin yksilön, perheen ja yhteisön kuin yhteiskunnan tasoilla. Näitä tulee tarkastella yhdessä, sillä sopeutumisprosessiin so. kotoutumiseen vaikuttavat hyvin monet tekijät. (Martikainen & Tiilikainen 2008, 24.)

Tutkimuksen pääteemojen (kotoutumiskaareni, kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja MonikulttuuriSet Naiset -projektin toiminta maahanmuuttajanaisten kotoutumisen tukena) sisällä aineistoa analysoitiin ja yhdistettiin miellekartan (Mind map) avulla. Olemassa olevan aineiston yhdistämisen jälkeen muodostettiin uusia yhteisiä merkityksellisiä tekijöitä tutkimuskysymyksen ratkaisemiseksi. Tässä tutkimuksessa nousee esiin viiden tekijän kokonaisuus, joilla on merkitystä ja vaikutusta siihen, miten maahanmuuttajanaiset ovat kokeneet kotoutumisensa Suomeen. Kun näitä viittä merkityksellistä tekijää tarkastellaan yhdessä ja erikseen, nousee selkeästi esiin kaikille yhteinen tekijä, turvallisuus.

KUVIO 8. Tutkimustehtävät ja synteesi.

Ensimmäinen merkityksellinen ja yksi keskeisimmistä tekijöistä kotoutumisessa on *suomen kielen oppiminen*. Kielen oppiminen nousee tämän tutkimuksen aineistossa esiin vahvasti. Kielen osaaminen luo mahdollisuuden ottaa osaa ympäröivään maailmaan. Se on edellytys kaikkien asioiden hoitamisessa. Tutkimus osoittaa, että kielen oppiminen on jatkuva prosessi. Maahanmuuttajaperheissä on useimmiten käytössä kaksi ja usein jopa useampiakin kieliä. Kotouttamisohjelmassa tulisi vielä paremmin huomioida maahanmuuttajanaiset. Jos naisen asema on lähtökulttuurissa heikko ja lapsenhoitoon sidottu, naisen kotoutumisen tiellä on ylimääräisiä esteitä. Uusitalon (2009) mukaan ”Suomeen tullessaan naiset jäivät pakollisten kielikurssien jälkeen kotiin, kun mies yrittää hankkia perheelleen elantoa”. Osaksi myös tästä syystä maahanmuuttajanaisten kielitaito on huonompi miehiin verrattuna. MonikulttuuriSet Naiset -projekti sai naisilta kiitosta mahdollisuudesta opiskella suomen kieltä yhdessä lapsen kanssa. Lisäksi kielikoulutukseen pääseminen ja englannin kielen osaaminen koettiin hyvänä. Tämä nousi esiin kotoutumista auttaneena asiana.

Maahanmuuttajien kielikoulutus on viime aikoina saanut varsin kovaa kritiikkiä osakseen. Esimerkiksi Vaasassa, jossa tutkimukseen haastatellut

maahanmuuttajanaiset asuvat, maahanmuuttajien kielen opetukseen on kiinnitetty huomiota. Vaikka Vaasan kaupunki on julkaissut oman kotouttamisohjelman vuonna (2008), *Vaasan kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma*, silti Pohjalaisen lehtiartikkelin mukaan ”maahanmuuttajien kotouttaminen takkuu Vaasassa” (Laurila 2008, 4). Artikkelissa haastatellaan joitakin Vaasan kaupungin kaupunginvaltuuston jäseniä, ja esimerkiksi Heikki Lamminmäki toteaa: ”Kotouttaminen on totaalisesti epäonnistunut.” Lehtiartikkelin mukaan suurimpana ongelmana nähdään suomen kielen opetus. Maahanmuuttajille ei opeteta käytännön suomea, vaan kielioppia, joka käytännön tilanteessa ei juuri auta. Lisäksi suomen kieltä opetetaan liian vähän. Osasyynä tähän ongelmaan on kaupunginvaltuuston jäsenten mukaan se, että pakolaisia on otettu enemmän kuin heitä voidaan kouluttaa. Leena Hallasmaa peräänkuuluttaa vastuuta: ”Jos pakolaisia otetaan, meillä on velvollisuus järjestää heidän kotoutumisensa niin, että he voivat tulla mukaan suomalaiseen yhteiskuntaan.”

Myös Suomen Kulttuurirahastossa maahanmuuttajien ongelmalliseen kielikoulutukseen on herätty (Maahanmuuttajien kielikoulutus yskii 2009, 12). Kulttuurirahaston tilaaman selvityksen mukaan opetus on luokkahuonelähtöistä ja keskittyy liiaksi kielioppiin. Tulokset selvityksen mukaan olisivat parempia, jos työelämä huomioitaisiin jo kielenopetuksen alussa. Lisäksi opettajille tulisi tarjota koulutusta toiminnallisen kielitaidon opettamiseen. Käytännön tasolla samaan asiaan on kiinnittänyt huomiota maahanmuuttajien kouluttaja Juha Tuomikoski. Hän myöntää, että alkuvaiheessa sekä sanojen ja fraasien että kieliopin perusteiden opettaminen on tärkeää. Tuomikoski kertoo:

Laaja kieliopin opiskelu on puolestaan hyödyllistä niille, jotka kykenevät omaksumaan kieltä kieliopin kautta – edellyttää formaalis-loogista jäsentämistaitoa. Jos kielioppia ei pysty jäsentämään, voisi olla järkevämpää opiskella kieltä fraasien kautta.

Tuomikoski näkee myös tärkeänä, että kielen opettajat ottaisivat maahanmuuttajien erityistarpeet huomioon. Hän jatkaa: ”Jos opettaja ei ole ennestään ollut tekemisissä vieraista kulttuureista tulevien ihmisten kanssa, hänen haasteenaan on nähdä kliseiden takaa yksilö ja tajuta, etteivät ihmiset ole

imbesillejä vaikeivät täysin ymmärtäisikään pohjalaisella aksentilla puhuttua suomea.” (Tuomikoski 2009; ks. myös Suokonautio 2008, 115–116.)

Maahanmuuttajamiesten kanssa työtä tehnyt Mauri Uusitalo on havainnut myös heikkouksia suomen kielen opetuksessa maahanmuuttajille. Hänen mukaansa: ”Kotoajan kielikursseja tulisi lisätä ja opiskelijan taidot pitäisi ottaa paremmin huomioon.” Kotouttamisajan jälkeen Uusitalon mukaan ”voisi alkaa opettamaan puhekieltä, koska ei kukaan Suomessa puhu kirjakieltä”. Hänen mukaansa maahanmuuttajat itse ovat halunneet nimenomaan puhekielen opetusta. Suomen kielen opettaminen ja oppiminen on sekä Tuomikosken (2009) että Uusitalon (2009) mielestä tärkeintä maahanmuuttajan kotoutumisen kannalta. ”Kielen tärkeyttä ei voi tarpeeksi painottaa”, toteaa Uusitalo. Kielen oppimisen kautta maahanmuuttajilla on mahdollista hakeutua ammatillisiin koulutuksiin ja/tai töihin. (Uusitalo 2009; ks. myös Peltola & Metso 2008, 38–47; Rätty 2002, 126–127, 158–160.)

Tutkimukseen haastatellut MonikulttuuriSet NaiSet -projektin työntekijät ovat myös sitä mieltä, että suomen kielen oppiminen on tärkeää kotoutumisen kannalta. Suomen kielen opetuksessa olisi työntekijöiden mukaan lähdettävä alkeista hyvin arkisella tasolla, ja myöhemmin lisätä kieliopin määrää varsinkin niille maahanmuuttajille, jotka suunnittelevat esimerkiksi jatko-opintoja tms. Yksi työntekijä pohtikin: ”Miksi maahanmuuttajan pitäisi panostaa kaikkensa suomenkielen hankalaan kielioppiin?” Työntekijöiden mukaan oleellisinta on, että maahanmuuttajat oppivat ”puhumaan ja kirjoittamaan niin että pärjää”. Suomen kielen opiskelumahdollisuudet Vaasassa ovat työntekijöiden mukaan riittävät. ”On kiinni omasta halusta oppia”, toteaa yksi työntekijöistä. Työntekijät korostavat myös maahanmuuttajan omaa vastuuta ja aktiivisuutta kielen opiskelun suhteen.

Toinen koko aineistosta vahvasti esiin nouseva merkityksellinen tekijä kotoutumisessa on *tarve kuulua johonkin ryhmään*. Sosiaalisten suhteiden merkitys on sidoksissa ihmisen hyvinvointiin. Lisäksi se myös mahdollistaa pääsyn muihin yhteiskunnan alueille, esimerkiksi työmarkkinoille. Maahanmuuttajanaiset tulevat useimmiten kulttuureista, joissa yhteisöllisyys on

hyvin voimakasta. Uuteen kotimaahan tultaessa tämä tietoisuus hämärtyy. Useat tutkimukseen haastatelluista naisista mainitsivat juuri yksinäisyyden tunteen kotoutumisen alkuvaiheessa. Pehkosen (2006, 36.) mukaan yksinäisyyden kokeminen ja yksinäisyys voivat pahimmassa tapauksessa jopa estää uuteen kotimaahan kotoutumisen.

Tutkimuksessa maahanmuuttajanaiset mainitsevat muun muassa ystävät, koulun, työn, seurakunnan ja MonikulttuuriSet NaiSet -projektin, jotka kaikki muodostavat erilaisen ryhmän. Ryhmään kuuluminen oli aina hyvänä kokemuksena mainittava ja kotoutumista tukeva asia. Kaikissa näissä ryhmissä naiset saivat kokea olevansa osa jotain suurempaa. He saivat jakaa kaikkea sitä mitä ovat nähneet, kuulleet, tunteneet, ihmetelleet ja ajatelleet. Vastavuoroisuuden ja keskinäisen avunannon kokeminen ovat kotoutuville erityisen tärkeitä. Yhteenkuuluvuus vähentää yksinäisyyden tunnetta ja antaa turvaa siitä, että apua omien asioiden hoitamiseen on saatavilla. Osallisuus yhteiskunnan eri toimintoihin antaa maahanmuuttajalle mahdollisuuden tutustua eri ihmisiin, oppia kieltä, luoda suhteita ja kokea itsensä hyväksytyksi. (Pehkonen 2006, 36–38; Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 66.)

Maahanmuuttajista puhutaan usein ikään kuin yhtenä homogeenisena ryhmänä, vaikka he tulevat monenlaisista eri taustoista ja kulttuureista. Suomessa asuva ulkomaalainen on voinut tulla tänne esimerkiksi työperustaisena kutsuttuna erityisalan asiantuntijana tai toisessa ääripäässä, luku- ja kirjoitustaidottomana pakolaisena. Eri tapauksissa maahanmuuttajan taustatekijät ovat erilaiset ja vaikuttavat hänen kotoutumiseensa eri tavoin. Kuitenkin kaikkien kohdalla maahanmuutto on suuri muutos, joskus jopa kriisin paikka, ja silloin sosiaalinen tuki on hyvin tärkeä. (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 9; Rätty 2002, 11.)

Kolmas merkityksellinen tekijä maahanmuuttajalle kotoutumisessa on *työ*. Työssäolo sitoo maahanmuuttajan ympäröivään yhteiskuntaan. Tutkimuksessa nousee esiin työn merkitys kotoutumiselle. Työssä on mahdollista tavata sekä solmia suhteita suomalaisiin että vahvistaa jo opittua suomen kielen taitoa. Työn kautta mahdollistetaan toimeentulo ja koetaan, että voidaan itse huolehtia oman perheen toimeentulosta. Vaikka tutkimukseen haastatelluista naisista

haastatteluhetkellä ainoastaan kaksi naisista oli työelämässä, oli työ ja/tai työharjoittelu monelle tärkeä kokemus tai tavoiteltava toivetila. Työn kautta naiset kokivat voivansa ”maksaa” Suomelle takaisin sen tuen, jota he olivat kotoutumisessa saaneet. (Räty 2002, 179.)

Neljäs merkityksellinen tekijä, joka nousi esiin tutkimusaineistosta, oli *perhe ja koti*. Perhe on pääomaa, joka usein seuraa muutosprosessissa mukana. Perhekäsitys on kantaväestöllä suppeampi kuin maahanmuuttajataustaisilla. Perheellä tarkoitetaan useamman sukupolven ja aikuisen suurperhettä, johon voi kuulua isovanhempia, setiä, tätejä ja serkkuja. (Räty 2002, 59.) Muutto uuteen kotimaahan ei kosketa vain yksilöitä, vaan vaikuttaa väistämättä myös perheisiin ja perheenjäsenten välisiin suhteisiin. Uuteen kotimaahan tultaessa perhe usein hajooa eli osa perheestä joutuu jäämään kotimaahan. Perheen kautta saatava tuki on tällöin vajavainen tai se puuttuu kokonaan. Alitolppa-Niitamon (2005, 44–45) mukaan perhe voi toimia maahanmuuttajan tärkeimpänä kotoutumisen resurssina silloin, kun se pysyy riittävän eheänä ja toimivana maahanmuuttoon liittyvistä suurista ja nopeista muutoksista huolimatta.

Tässä tutkimuksessa nousi esiin perheen tärkeä merkitys kotoutumisen onnistumiselle. Naiset olivat saaneet tukea perheeltään ja mieheltään. Toiset ikävöivät omaan kotimaahan jäänyttä perhettä. Perheet, joissa vanhemmista toinen tai osa lapsista on joutunut jäämään omaan kotimaahansa, kokevat kotoutumisen vaikeaksi. Ensin uusi kotimaa antaa sen turvan jota on lähdetty hakemaan. Ajan kuluessa huomataan, ettei perhe kokonaisuudessaan ole läsnä, ja tämä aiheuttaa monelle taantumista kotoutumisprosessissa. Tämä oli selkeästi nähtävissä joidenkin maahanmuuttajanaisten piirtämässä kotoutumiskaarissa. Matinheikki-Kokko (1992, 86) kirjoittaakin, ettei perheiden hajoamisesta seuraavaa ahdistusta, syyllisyyttä ja turvattomuutta voida korvata muilla hyvinvoinnin osatekijöillä. Hänen mielestään pitäisi lähteä tunnistamaan perheiden omia perheyhteisöllisyyden muotoja ja vahvistaa näitä. Hauraasta ihmisestä tulee vielä hauraampi, jos hän kokee, että hän jää ongelmiensa ja vaikeuksiensa kanssa yksin (Vilén ym. 2008, 59).

Kotouttamiseen kuuluu, että jokaiselle luodaan puitteet turvalliselle arjelle. Kunnan tehtävänä on huolehtia, että jokainen saa ensiasunnon, kodin. (Räty 2002, 140.) Koti ja oma perhe luovat turvallisuutta uudessa elinympäristössä. Koti luo ne puitteet, jolle uutta elämää voidaan alkaa rakentamaan. Tämä merkitys nousi esiin tutkimuksessa. Perhe sinällään on sitä omasta kotimaasta tuotua pääomaa, joka luo jo itsessään turvallisuutta. Elämä ei kuitenkaan uudessa kotimaassakaan ole aina täysin positiivista. On asioita jotka tapahtuvat kaikesta huolimatta. Tutkimuksessa oli mukana maahanmuuttajanaisia joiden perheissä tapahtui surullisia tapahtumia juuri uuteen kotimaahan tultaessa. Usein kun tätä ainoaa turvallisuuden tunnetta antavaa tekijää (perhettä) kohtaa kriisi, koetaan tapahtuma todella raskaana. Turvallisuuden tunne horjuu ja saatetaan kysyä: ”Eikö uusi kotimaa suojanutkaan minua?” Toisen ihmisen ja perheen antaman tuen merkitys päivittäisten asioiden jaksamisessa nousee erityisen tärkeäksi juuri tällöin, kun vaikeudet tai sairaudet pitkittyvät, ja yksilön omat voimavarat heikkenevät. (Vilén ym. 2008, 59.)

Tutkimuksessa nousee esiin, että lapset ovat naisille erityisen tärkeitä ja joskus voidaan jopa ajatella, että naiset elävät omaa elämäänsä lastensa kautta. Siim (2008, 241) on tutkimuksessaan todennut, että naisten luonnollisena kutsumuksena on säilynyt äitiys, kuten myös päävastuu kodin tehtävien hoidosta. Siim toteaaakin, että lasten ja vanhempien tarpeiden huomioiminen yhtä aikaa on usein mahdotonta ja se asettaa maahanmuuttajanaiset vaikeiden tilanteiden eteen. Tässä tutkimuksessa lasten päivähoido ja kouluun pääseminen koettiin kuitenkin myönteisenä asiana, vaikka lasten päivähoido ei ole normaalia heidän omassa kulttuurissaan. Maahanmuuttajanaiset näkivät tärkeänä, että lapset oppivat suomen kielen ja voivat käydä koulua. Vanhemmat voivat luottaa siihen, että lapsilla on turvallista elää uudessa kotimaassa.

Viides merkittävä tekijä, joka nousi esiin aineistosta, olivat *palvelut*. Tässä tutkimuksessa palveluilla tarkoitetaan kaikkia niitä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kolmannen sektorin palveluja, joita tarjotaan maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi. Sosiaalipalveluiden työntekijät koetaan erityisen arvokkaina ja tukea antavina. Useimmat haastatelluista maahanmuuttajanaisista

kertoivat hyödyntäneensä erilaisia palveluja. Arjen koettelemukset ja sairaudet eivät osoittautuneet niin huonoiksi kokemuksiksi, sillä heillä oli tunne, että ”minua autetaan”. Naiset kokivat, että suomalaisen yhteiskunnan palvelut tekivät arjesta turvallisen ja hyvin toimivan. Tutkimus osoitti, että maahanmuuttajanaiset pitävät hyvänä tasa-arvoista kohtelua ja sitä, ettei heitä syrjitä maahanmuuttajina. Pääsääntöisesti Suomessa pysyvästi asuvalla maahanmuuttajalla on samat oikeudet käyttää julkisia palveluita kuin kantaväestölläkin. (Räty 2002, 142.)

Palveluja tarjotaan myös kolmannen sektorin taholta. Kolmannella sektorilla on tärkeä merkitys kotoutumisen edistämässä. Avoimet ohjatut kohtaamispaikat ovat epävirallisia kohtaamisen paikkoja, joissa ihminen saa kokea tulleen aidosti kohdatuksi. Näissä kohtaamispaikoissa maahanmuuttajanainen saa kokea olevansa arvokas ja ainutkertainen. Samalla hän voi omalta osaltaan olla tukemassa uusia maahanmuuttajia. Rädyn (2002, 153) mukaan henkilökohtaiset suhteet valtaväestöön ovat erityisen tärkeitä kotoutumisen kannalta ja edistävät suvaitsevuuutta yhteisössä. Kolmannen sektorin tarjoamat ohjatut kohtaamispaikat antavat usein samalla myös ryhmään kuulumisen tunteen. Toisille ryhmään kuulumisen voi tuoda tunteen omasta perheestä ja kodista. Toinen on toiminnan kautta ”saanut takaisin” kotimaahan jääneen siskonsa. Roivaisen (2001, 18; ks. myös Arajärvi 2009, 28–29) mukaan julkinen ja kolmas sektori tukevat parhaimmillaan toisiaan. Kolmas sektori välittää julkiselle sektorille kentän tarpeita ruohonjuurilähtöisesti. Monikulttuuriset Naiset -projektin toiminta mahdollisti muun muassa opastuksen kodin- ja lastenhoitoon liittyvissä asioissa. Tarvittaessa maahanmuuttajanainen ohjattiin oikean palvelun pariin. Projekti teki tiivistä yhteistyötä sosiaalipalveluiden työntekijöiden kanssa välittäen kentältä nousevia tarpeita. Maahanmuuttajien näkökulmasta on tärkeää saada tietoa myös niistä asioista, jotka ovat heille tuttuja omasta kulttuurista käsin. Neuvonnan kautta voidaan tutustua suomalaiseen elämäntapaan ja samalla voidaan myös ohjata tuttujen ja turvallisten asioiden pariin. (Räty 2002, 223.)

Pohjalaisen lehtiartikkelin (Maahanmuuttajanaiset heikoilla 2009, 9) mukaan ”suurin ongelma on se, että osa maahanmuuttajanaisista ei kohtaa heille räätälöityjä palveluita”. Artikkelin mukaan myös perheväkivalta, syrjintä ja

ihmiskauppa pitävät maahanmuuttajanaisia heikommassa ja alisteisemmassa asemassa. Artikkelissa Monika-naisten liiton toiminnanjohtaja Reet Nurmi peräänkuuluttaa naisten suojaksi yhteiskuntavastuuta ja peruspalvelujen keskittämistä enemmän kolmannelle sektorille, jolla ihmisen voi kohdata helpommin ruohonjuuritasolla. Nurmi kertoo haastattelussaan: ”Matalan kynnyksen kohtauspaikkoja pitäisi saada enemmän, sillä maahanmuuttajien keskuudessa tieto niistä kyllä leviää.” Kyllönen-Saarnion ja Nurmen (2005, 13–14) mukaan maahanmuuttajanaisiin kohdistuva väkivalta on este kotoutumiselle, ja tähän ongelmaan pitää ehdottomasti ottaa kantaa.

Tämän tutkimuksen aineiston pohjalta *turvallisuus* on nostettavissa kaikkien merkityksellisten tekijöiden taustalta. Kielen oppiminen, ryhmään kuuluminen, työ, perhe ja koti sekä palvelut luovat turvallisuuden tunnetta. Uuteen kotimaahan on lähdetty hakemaan turvaa. Kotoutumisen tavoitteena on hyvän elämän ja turvallisuuden saavuttaminen. Hyvinvoinnin osatekijät muodostuvat samoista tekijöistä kuin kantäväestölläkin: toimeentulosta ja terveydestä (työ ja palvelut), oman paikan löytämisestä, ihmissuhteista ja yleisesti puhuttavan kielen ymmärtämisestä. Näiden tekijöiden kautta maahanmuuttaja saa turvallisuuden tunteen uuteen tulevaisuuteen ja elämään suomalaisessa yhteiskunnassa. Turvallisuuden tunteeseen sisältyy luottamus omiin voimavaroihin ja toisten antamaan tukeen. Turvallisuuden tunteen syntyminen esimerkiksi ammatilliseen tukijaan edellyttää, että työntekijä osoittaa kunnioitusta maahanmuuttajaa kohtaan. Tunne siitä, että lähellä on ihmisiä, joihin voi luottaa ja jotka pysyvät vierellä vaikeina ja epätoivoisina hetkinä, on erityisen merkittävä turvallisuutta luova tekijä. (Pehkonen 2006, 76; Vilén ym. 2008, 63.)

Turvallisuutta korostetaan yhtenä elämänhallinnan elementtinä. Turvallisuudentunne saattaa olla niin turvapaikanhakijoilla kuin maahanmuuttajilla Suomessa jopa parempi kuin lähtömaassa, vaikka tulevaisuuden suhteen olisikin epätietoisuutta. Epätietoisuus voi kuitenkin horjuttaa turvallisuuden tunnetta myös Suomessa. Tämän tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajanaiset ovat kokeneet suomalaisen yhteiskuntaan kotoutumisen turvallisenä. Turvallista

kotoutumista ovat edistäneet sekä turvallinen ympäristö että turvalliset ihmiset ja palvelut.

9 POHDINTA

Tutkimuksen tässä vaiheessa voidaan lyhyesti vielä pohtia kotoutumisen edistämistä. Onko maahanmuuttajien kotoutumista yleensäkin mahdollista edistää? Maahanmuuttajien kotoutumiseen vaikuttavat monet asiat. Vihamielinen tai vihamieliseksi koettu ympäristö hidastaa kotoutumista. On huomattu, että tasa-arvoinen ja syrjimätön kohtelu sekä tehokas puuttuminen syrjintään ovat lisänneet pakolaisten ja maahanmuuttajien luottamusta kantaväestöä ja viranomaisia kohtaan ja edistäneet kotoutumista.

Jotta maahanmuuttajien kotoutumista olisi mahdollista sekä edistää että kehittää, tulisi myös maahanmuuttajia kuulla ja toisaalta tiedottaa kuntalaisille maahanmuuttajien asioista, elinoloista ja kulttuurista. Kotouttamislaissa ei ole määritelty kotouttamisohjelman sisältöä eikä toimenpiteitä. Kotouttamisohjelmassa tulisi kuitenkin huomioida paikalliset tarpeet maahanmuuttoasioissa. Kotouttamisohjelman tehtävänä on muun muassa antaa aikuiselle maahanmuuttajalle sellaiset kielelliset, yhteiskunnalliset, kulttuuriset ja elämänhallintaan liittyvät valmiudet, joiden avulla hän pystyy selviytymään jokapäiväisen elämän tilanteissa uudessa ympäristössään. (Vaasan kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008, 13; Suokonautio 2008, 26.)

Maahanmuuttajien kotoutumista olisi mahdollista edistää myös siten, että kunnat huomioisivat paremmin myös muut maahanmuuttajatyötä tekevät tahot. Kokoomus julkaisi keväällä 2009 eduskuntaryhmän maahanmuuttopoliittisen työryhmän raportin, jossa tuodaan esille, että ”myös kolmannen sektorin hankkeiden tukeminen on oiva tapa auttaa maahanmuuttajanuorten kotoutumista” (Rautio 2009, 10). Muun muassa kolmannella sektorilla on useita yhdistyksiä ja säätiöitä, jotka tekevät maahanmuuttajatyötä. Myös seurakunnat ja kirkot tekevät arvokasta työtä maahanmuuttajien parissa. Esimerkiksi Vaasan Setlementtiyhdistyksen MonikulttuuriSet NaiSet -projekti pyrki useamman vuoden ajan ensisijaisesti maahanmuuttajanaisten yhteen saattamiseen kodin ulkopuolella ja heidän sosiaalisten kontaktiensa lisäämisen ilman kansallisia ja kulttuurisia rajoja. Projektin toiminnan kautta naiset olivat tekemisissä niin

suomalaistaustaisten naisten kuin maahanmuuttajanaisten kanssa. He oppivat muun muassa suomen kieltä, kuuluivat kertomuksia naisena elämisestä Suomessa ja saivat neuvoja ja tukea arjessa selviytymiseensä. Tällaisia kohtaamispaikkoja pitäisi vuoden 2010 pakolaisnaisiksi valitun Nasima Razmyarin mukaan olla enemmän (Vuoden pakolaisnainen tekee työtä kunniaväkivallan ehkäisemiseksi 2010, 12). Razmyar tuo esille myös sen, että maahanmuuttajanaishille pitäisi kertoa naisten oikeuksista heti kun he ovat tulleet Suomeen.

Tässä tutkimuksessa perehdyttiin maahanmuuttajien kotouttamiseen ja kotoutumiseen ennen kaikkea maahanmuuttajanaisten näkökulmasta käsin. Kotouttamislaillla pyritään tehostamaan maahanmuuttajien kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Laki tuo Suomessa oleville maahanmuuttajille oikeuden yksilölliseen kotoutumissuunnitelmaan. Yhteiskunta on puolestaan velvollinen huolehtimaan kotoutumista edistävien toimenpiteiden ja voimavarojen järjestämisestä. Kotouttamisessa tarvitaan avointa ja uusia muotoja hakevaa yhteistyötä ennen kaikkea kunnan, työhallinnon, poliisin, kansaneläkelaitoksen, maahanmuuttaja- ja kansalaisjärjestöjen kesken. (Räty 2002, 140–141.) Myös eri uskonnollisten yhteisöjen asiantuntemus sekä työmarkkina- ja elinkeinoelämän osapuolten mukaantulo on tärkeää. Yhteiskunnan vastuu sisältää myös kulttuurisesti moniarvoisen, etnisesti tasa-arvoisen, vastavuoroisen ja suvaitsevan yhteiskunnan kehittämisen.

Tämä tutkimus avasi minulle ikkunoita toisenlaiseen arkeen. Oman maahanmuuttajakokemukseni kautta voin ymmärtää paremmin uuden kotimaan tuomia haasteita. Tutkimusta tehdessä nousi esiin muutamia jatkotutkimusaiheita. Mielenkiintoista olisi tutkia, minkälainen merkitys maahanmuuttajien omalla kotikunnalla on kotoutumiseen. Maahanmuuttajat keskuudessaan vertailevat kaupunkien erilaisia palveluja ja kotoutumiskoulutuksia. Toinen mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe olisi tutkia, kuinka uudessa kotimaassa hankittu ammatillinen koulutus on todellisuudessa avannut maahanmuuttajalle työllistymisen mahdollisuuksia. Tähän tutkimukseen haastatelluista naisista useimmilla oli vahva usko ja luottamus tulevaisuuteen.

Mielestäni Suomessa harjoitetaan varsin hyvää ja tasa-arvoista pakolaispolitiikkaa. Ymmärrykseni mukaan pakolaiset ja maahanmuuttajat saavat Suomessa oikeudenmukaista ja tasa-arvoista kohtelua. Meidän hyvinvointiyhteiskuntamme, traditiomme, työmarkkinamme, lahjomattomuutemme ja rehellisyytemme ovat vuosisataisia arvojamme. Näistä meidän ei tule tinkiä yhtään. Suomen kotouttamisohjelma varmastikin vaatii vielä kehittämistä, mutta jo nyt useat maahanmuuttajat ovat kiitollisia uudesta elämisen mahdollisuudesta uudessa maassa. Useat tutkimuksessa haastatellut maahanmuuttajanaiset, joiden elämäntilanne ei ehkä ole vielä niin hyvä, että me kantaväestön edustajina itse olisimme samanlaiseen elämäntilanteeseen tyytyväisiä, sanoivat, että ”minulla on kaikki hyvin”. Saakoon tällainen kiitollinen mieli vallata kaikki Suomessa asuvat ihmiset.

LÄHDELUETTELO

Ahola, Anja 1998. Haastattelutilanne surveyvastausten rakentajana. Teoksessa Seppo Paananen, Anneli Junnto & Anneli Sauli (toim.) Faktajuttu. Tilastollisen sosiaalitutkimuksen käytännöt. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 256–281.

Alasuutari, Pertti 1995. Laadullinen tutkimus. 3. painos. Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, Pertti 2001. Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Alitolppa-Niitamo, Anne 2005. Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo & Ismo Söderling & Stina Fågel (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, 37–52.

Alitolppa-Niitamo, Anne & Moallin, Mohamed & Novitsky, Anita 2006. Monikulttuuriset vertaistuenryhmät. Ohjaajan opas. Ryhmämalli pikkulapsiperheiden vanhemmille. Helsinki: Väestöliitto.

Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka 1999. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. 1.–3. painos. Juva: WSOY.

Arajärvi, Pentti 2009. Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut. Sisäasiainministeriön julkaisuja 2/2009. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

Asikainen, Anne & Laitinen, Maiju-Ilona 2006. Vertaisryhmän merkitys maahanmuuttajanaisten kotoutumisessa. Vaasan ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala. AMK-opinnäytetyö.

Ekola, Terhi 2010. Pakolaisten määrä kasvaa Vaasassa jatkossakin. Pohjalainen -lehti, nro 107 (21.4.2010), 6.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Eskola, Jari 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 133–157.

Harju-Tolppa, Marjo 2004. Monikulttuuristen naisryhmien voimaantuminen ja sosiaaliset verkostot. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Ammatillinen lisensiaattitutkimus. Setlementtijulkaisuja 15. Helsinki: Suomen Setlementtiliitto.

Heiskanen, Markku 1998. Surveypäiväkirja. Teoksessa Seppo Paananen, Anneli Junto & Anneli Sauli (toim.) Faktajuttu. Tilastollisen sosiaalitutkimuksen käytännöt. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 185–205.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. 10., osin uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hofstede, Geert 2005. Cultures and Organizations. Software of the Mind. New York: McGraw-Hill.

Huttunen, Jouko 1997. Kasvatustieteellinen tutkimus. Teoksessa Vesa A. Niskanen (toim.) Tieteellisten menetelmien perusteita ihmistieteissä. Opiskelijan opas. 3. muuttamaton painos. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 130–153.

Jasinskaja-Lahti, Inga & Liebkind, Karmela & Vesala, Tiina 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Helsinki: Gaudeamus.

Kaikula, Marko 2010. ”Nyt minulla on toivo.” MonikulttuuriSet NaiSet -projekti 2007–2010. Projektin loppuraportti. Vaasa: Vaasan Setlementtiyhdistys ry.

Kananen, Jorma 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 93. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kiviniemi, Kari 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 68–84.

Kyllönen-Saarnio, Eija & Nurmi, Reet 2005. Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Laakso, Juhani 2010. Vaasassa on tehty hyvää työtä. Pohjalainen -lehti, nro 109 (23.4.2010), 4.

Laine, Timo 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 26–43.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999 [online]. Helsinki: Oikeusministeriö. [Viitattu 23.6.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990493?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=493>](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990493?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=493).

Laurila, Anne 2008. Maahanmuuttajien kotouttaminen takkuu Vaasassa. Pohjalainen -lehti, nro 335 (9.12.2008), 4.

Luotoniemi, Kaisu 2008. Uusi kotimaa? Maahanmuuttajanaisten kokemuksia kotoutumisestaan Suomeen. Turun yliopisto. Sosiologian laitos. Pro gradu -tutkielma.

Maahanmuuttajanaiset heikoilla 2009. Pohjalainen -lehti, nro 205 (1.6.2009), 9.

Maahanmuuttajien kielikoulutus yskii 2009. Pohjalainen -lehti, nro 152 (7.6.2009), 12.

Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) 2008. Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ. 2. muuttamaton painos. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto.

Matikainen, Johanna 2003. Kotoutumiskaari kotoutumisen apuvälineenä. Kotopolku projekti [online]. Helsinki: Suomen Punainen Risti. [Viitattu 9.6.2009]. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.redcross.fi/ext/kotopolku/kotoutumiskaari.htm>>.

Mikkonen, Anna 2005. Työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat maahanmuuttajat: kokemuksia kotouttamistoiminnasta. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Ismo Söderling & Stina Fågel (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, 53–71.

Moilanen, Pentti & Räihä, Pekka 2001. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 44–67.

Montin, Pia-Christine 2007. Monimuotoinen nainen. Maahanmuuttajataustaisten naisten arkea tukevat seikat suomalaisessa yhteiskunnassa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Proseminaari -tutkielma.

Mäkelä, Klaus 1997. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Vesa A. Niskanen (toim.) Tieteellisten menetelmien perusteita ihmistieteissä. Opiskelijan opas. 3. muuttamaton painos. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 154–169.

Niiniluoto, Ilkka 1980. Johdatus tieteenfilosofiaan. Käsitteen- ja teorianmuodostus. Helsinki: Otava.

Niiniluoto, Ilkka 1997. Tiede ja tieteenfilosofia. Teoksessa Vesa A. Niskanen (toim.) Tieteellisten menetelmien perusteita ihmistieteissä. Opiskelijan opas. 3. muuttamaton painos. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 38–47.

Nuolijärvi, Pirkko 1998. Surveyhaastattelu vuorovaikutustilanteena. Teoksessa Seppo Paananen, Anneli Juntto & Anneli Sauli (toim.) Faktajuttu. Tilastollisen sosiaalitutkimuksen käytännöt. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 283–310.

Paananen, Risto 2009. Kotoutumiskaari piirtää reitin uuteen maahan. Monitori – maahanmuuttoasioiden ammattilehti, nro 4/2009. Helsinki: Sisäasiainministeriö, 6.

Pakolaiskiintiö 2009 [online]. Helsinki: Maahanmuuttovirasto. [Viitattu 23.6.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2476,2538>](http://www.muodossa.com/URL:http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2476,2538).

Peltola, Ulla & Metso, Laura 2008. Maahanmuuttajien kuntoutumisen ja työllistymisen tukeminen Helsingissä. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 79/2008. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

Pollari, Jorma 1999. Kuinka maahanmuuttajien opettaja löytää kansainvälistyvän minänsä. Teoksessa Kaija Matinheikki-Kokko (toim.) Monikulttuurinen koulutus – perusteita ja kokemuksia. Helsinki: Opetushallitus, 152–162.

Pontela, Risto 1998. Setlementtiliike 2000-luvun yhteiskunnassa. Teoksessa Martti Ajo & Timo Väliharju (toim.) Silta. Silta ihmiseltä ihmiselle. Setlementtitoimintaa Suomessa vuodesta 1918. Setlementtijulkaisuja 1. Helsinki: Suomen Setlementtiliitto ry, 15–23.

Rautio, Pirjo 2009. Kokoomus: Turvapaikanhakijoiden ikätestit lakiin. Pohjalainen -lehti, nro 133 (18.5.2009), 10.

Räty, Minna 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

SETLEMENTTI – Monikulttuurinen työ [online]. Helsinki: Suomen Setlementtiliitto. [Viitattu 1.9.2010]. Saatavilla www-muodossa: <URL:http://www.setlementti.fi/setlementtiliitto_ry/setlementtityo/monikulttuurinen_työ>.

Soininen, Marjaana 1995. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A:43. Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.

Sulkunen, Pekka 1990. Ryhmähaastatteluiden analyysi. Teoksessa Klaus Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 264–285.

Suokonautio, Jaana 2008. Palapelin palat paikoilleen. Maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumiskoulutuksesta ja ehdotuksia sen kehittämiseksi. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Tilastokeskus & Kaupunkisuunnittelu 2010. Vaasalaiset kansalaisuuden ja äidinkielen mukaan 2009 [online]. Vaasa: Vaasan kaupunki. [Viitattu 1.9.2010]. Saatavilla www-muodossa: <URL:<http://www.vaasa.fi/WebRoot/380444/Vaasa2010SubpageWithBanner.aspx?id=417870>>.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1. – 2. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomikoski, Juha, kouluttaja 17.6.2009. Vaasa: Vaasan aikuiskoulutuskeskus. Haastattelu.

Ulkomaalaislaki 301/2004 [online]. Helsinki: Oikeusministeriö. [Viitattu 23.6.2009]. Saatavilla www-muodossa: <URL:<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=ulkomaalaislaki>>.

Uusikylä, Petri & Tuominen, Anniina & Reuter, Niklas & Mäkinen, Anna-Kaisa 2005. Kannattaako kotoutumiskoulutus? Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen arviointi. Työpoliittinen tutkimussarja 267. Helsinki: Työministeriö.

Uusitalo, Mauri, hankevastaava 16.6.2009. Vaasa: Ulkomaalaistoimisto. Haastattelu.

Vaasan kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2008. Vaasa: Ulkomaalaistoimisto.

Valli, Jan 1999. ”Ihmisen puolesta – ihmisen kanssa.” Vaasan Setlementtiyhdistyksen 1948–1998 50-vuotishistoriikki. Vaasa: Vaasan Setlementtiyhdistys ry.

Valli, Raine 2001. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 100–112.

Vartiainen-Ora, Päivi 1996. Paossa. Perusasiaa pakolaisista meillä ja muualla. Helsinki: Oy Edita Ab.

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

von Wright, Georg Henrik 1970. Tieteen filosofian kaksi perinnettä. Helsingin yliopiston filosofian laitoksen julkaisuja nro 1/1970. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Vuoden pakolaisnainen tekee työtä kunniaväkivallan ehkäisemiseksi 2010. Pohjalainen -lehti, nro 66 (9.3.2010), 12.

Väestö 2008 [online]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 25.6.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://www.stat.fi/til/vaerak/2008/vaerak_2008_2009-03-27_tie_001_fi.html>](http://www.stat.fi/til/vaerak/2008/vaerak_2008_2009-03-27_tie_001_fi.html).

Yhteistyössä kotouttamiskoulutusta toteuttamaan 2005. Työ- ja opetushallinnon työryhmän raportti. Työhallinnon julkaisu 351. Helsinki: Työministeriö.

KOTOUTTUMISKAARENI

LIITE 1

Hyvät kokemukset

- Myönteisiä kokemuksia (esim.):
- kontaktit
 - opiskelu / kielikurssi
 - harrastukset
 - harjoittelu
 - työkokeilu
 - vapaaehtoinen toiminta
 - työ
 - muut tapahtumat

Tulo Suomeen

Aika (vuotta)

1 2 3 4 5 6 7 8

Huonot kokemukset

- Kielteisiä kokemuksia (esim.):
- työttömyys
 - rasistiset törmäykset
 - sairaus
 - vaikea tilanne kotimaassa tai muualla asuvilla omaisilla
 - avioero
 - masennus
 - muut tapahtumat

1. Mitkä asiat ovat auttaneet sinua kotoutumaan Vaasaan ja suomalaiseen yhteiskuntaan?

2. Nimeä kolme tahoa jotka ovat auttaneet sinua eniten kotoutumisessa?

3. Minkälaista tukea olisit tarvinnut kotoutumisen alkuvaiheessa?

4. Tarvitsetko edelleen tukea kotoutumisessasi suomalaiseen yhteiskuntaan? Minkälaista?

5. Onko MonikulttuuriSet NaiSet -toiminta tukenut kotoutumistasi Vaasaan?

Kyllä Ei

6. Jos kyllä, niin miten?

7. Mitä MonikulttuuriSet NaiSet -toiminta merkitsee sinulle?

8. Olisitko toivonut MonikulttuuriSet NaiSet -toiminnalta jotakin muuta? Mitä?

MONIKULTTUURISET NAISET -PROJEKTIN TAVOITTEET

MonikulttuuriSet NaiSet -projektin tavoitteena oli tukea ja vahvistaa eri kulttuuritaustoista tulevia naisia säilyttämään oma identiteetti ja kulttuuri, samalla edistäen naisten kiinnittymistä suomalaiseen yhteiskuntaan. Projektilla haluttiin myös vähentää naisten kokemaa yksinäisyyttä ja sosiaalisten taitojen puutetta, sekä vahvistaa suomenkielen taitoa ja lisätä tietoa ja taitoa suomalaisista arjen taidoista. Projektin avulla haluttiin ohjata ja tukea naisia osallistumaan aktiivisesti yhteiskuntaelämään Vaasassa ja länsimaisessa kulttuurissa.

TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Arvio projektille asetettujen tavoitteiden toteutumisesta:

- 1) a) Tavoitteet toteutuivat kokonaan, b) Tavoitteet toteutuivat osittain tai c) Tavoitteet eivät toteutuneet
Vastaus: _____
- 2) Mitkä tekijät mielestäsi edesauttoivat projektin tavoitteiden saavuttamista?
- 3) Mitkä tekijät mielestäsi vaikeuttivat projektin tavoitteiden saavuttamista?
- 4) Jos nyt saisit aloittaa saman projektin alusta uudestaan, mitä tekisit toisin?
Miksi?

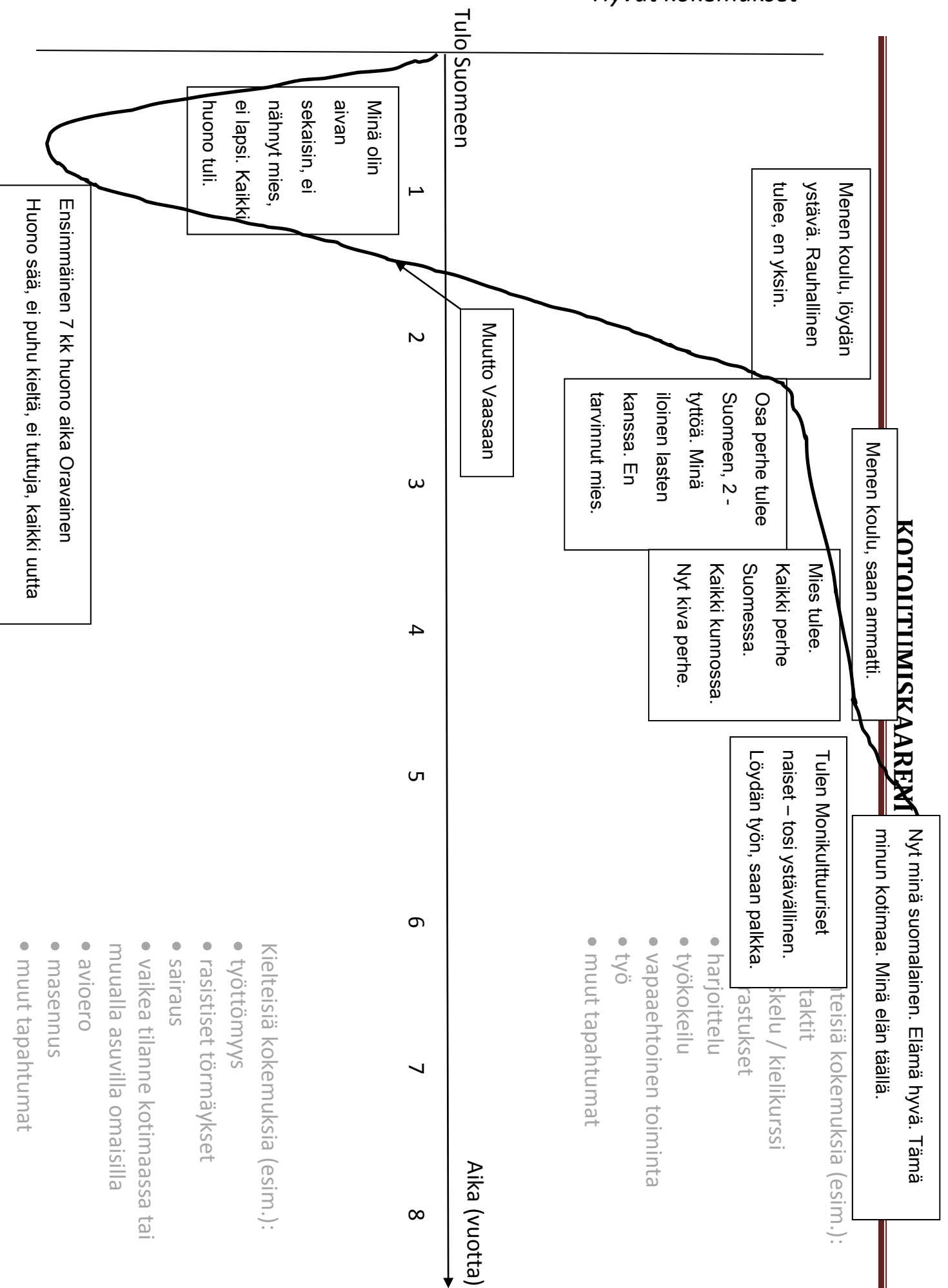
KOTOUTUMINEN

Kotouttamislain (1999) mukaan kotoutuminen on maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. Kotouttamisella tarkoitetaan viranomaisten kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja voimavaroja.

- 5) Minkälaisia ongelmia näit työssäsi koskien maahanmuuttajien kotoutumista? Olisiko mahdolliset ongelmat poistettavissa tai edes vähennettävissä? Miten?
- 6) Miten mielestäsi kotoutumista voisi edistää?

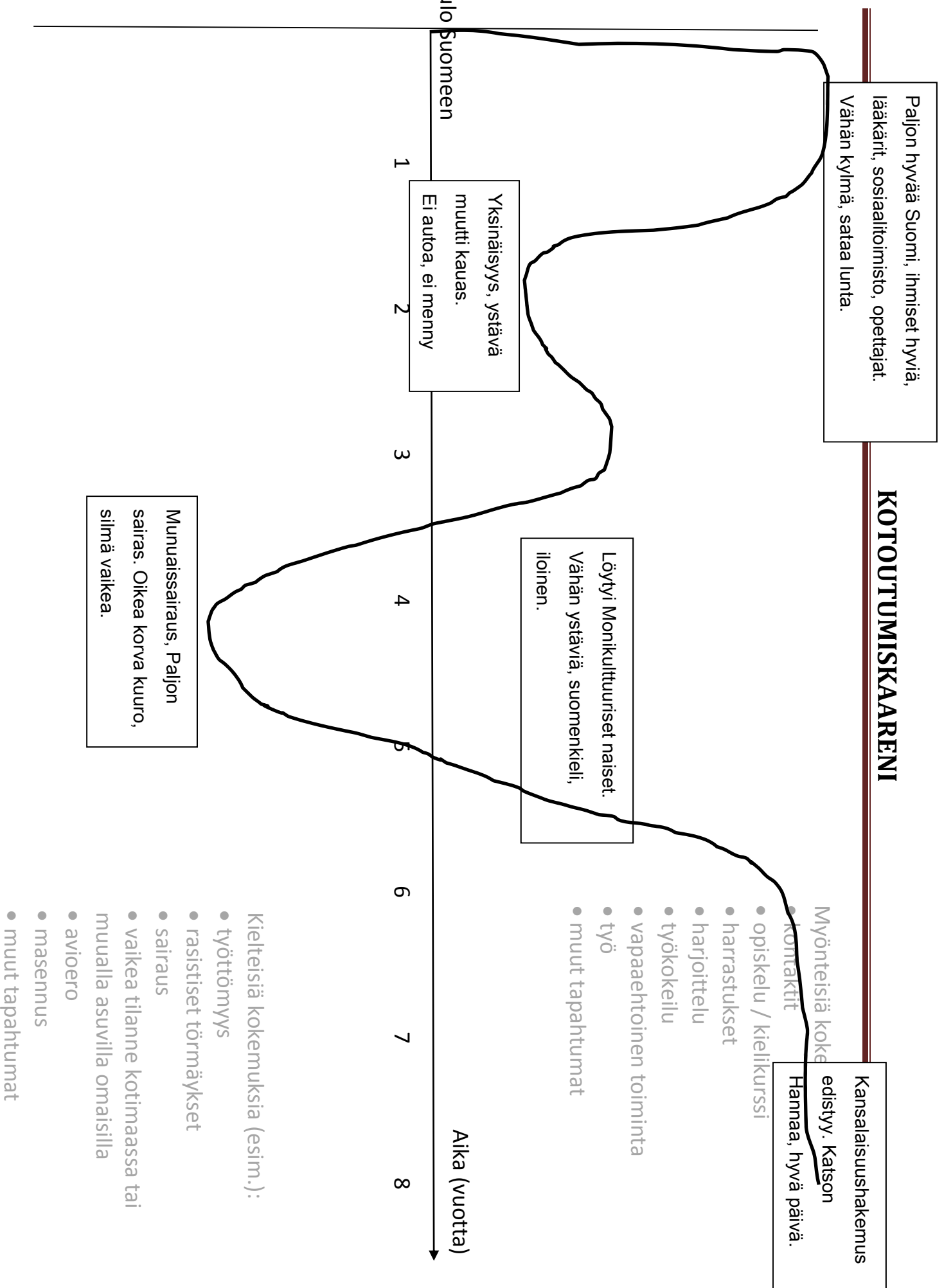
- 7) Miten mielestäsi Monikulttuuriset Naiset -projekti tuki maahanmuuttajanaisia kotoutumisessa?
- 8) Onko tällainen toiminta (avoin kohtaamispaikka) tärkeää maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi? Jos on, niin miksi?
- 9) Oma arviosi siitä, mistä maahanmuuttajat saavat parhaiten apua ja/tai tukea kotoutumiseen?
- 10) Mitä mieltä olet suomen kielen opetuksen tärkeydestä maahanmuuttajien kotoutumisessa? Pitäisikö kielen opetusta lisätä tai vähentää? Mitä kielen opetuksessa tulisi huomioida (esim. kielioppi, sanojen opettelua tms.)?
- 11) Miten koit työssäsi eri viranomaisten kanssa tehtävän yhteistyön? Ilmenikö ongelmia? Jos oli, niin minkälaisia?
- 12) Mitä vielä haluaisit sanoa esimerkiksi projektista, kotouttamisesta, maahanmuuttajapolitiikasta tms.?

Kiitos.

Kielteisiä kokemuksia (esim.):

- työttömyys
- rasistiset törmäykset
- sairaus
- vaikea tilanne kotimaassa tai muualla asuvilla omaisilla
- avioero
- masennus
- muut tapahtumat

KOTOUTUMISKARENI

Kaikki on hyvin. Monikulttuuriset auttaa aina.
Menen kotiin (omaan kotimaahan).

Myönteisiä kokemuksia (esim.):

- kontaktit
- opiskelu / kielikurssi
- harrastukset
- harjoittelu
- työkokeilu
- vapaaehtoinen toiminta
- työ
- muut tapahtumat

Kielikurssilla

Olen oppinut tuntemaan uusia ihmisiä. Osaan vähän enemmän suomea. Rauhallinen maa.

Vauva syntyi.

Ikävä äitiä. En oppinut suomea.

Lapsen leikkaus, en voinut olla tukena koska synnytin.

Tulo Suomeen

1

2

3

4

5

6

7

8

Aika (vuotta)

Uusi maa,
uudet ihmiset.
En osaa kieltä,
pelkäsin.

Uusi vauva tulossa.
Äiti on kaukana,
sukulaiset kaukana.

Huonot kokemukset

Kielteisiä kokemuksia (esim.):

- työttömyys
- rasistiset törmäykset
- sairaus
- vaikea tilanne kotimaassa tai muualla asuvilla omaisilla
- avioero
- masennus
- muut tapahtumat

JTUMISKARENI

1 kk 4 pv me muutamme Vaasaan. Täällä oli muita ...laisia.

Odotan lapsia. Voin hakea kun saan A-paperit

Sain A-paperit. Mutta kotimaahan jääneet lapset aikuisia, enää ei voi tulla.

Koko perhe masentuu.

- Myönteisiä kokemuksia (esim.):
- kontaktit
 - opiskelu / kielikurssi
 - harrastukset
 - harjoittelu
 - työkokeilu
 - vapaaehtoinen toiminta
 - **työ**
 - muut tapahtumat

LIITE 4 (4/4) Hvöt kokemukset

Ensin muutin Helsinki. Tulen Suomi, perhe nopeasti Suomeen. Halusin apua tytölle, tyttö sairas.

Yksi tytöistä meni naimisiin. Asui yksi vuosi Suomessa ja muutti Egyptiin.

Tulo Suomeen

1

2

3

4

5

6

7

8

Aika (vuotta)

Lapset ovat äidin kotona. Minulla, perheellä ikävä.

Minä en halua ostaa vaatteet, minä en tykkää. Minun on vaikea elää. Minä olen sanonut, että menen takaisin. Nyt pikkupoika pelkää, että äiti jättää. Minä pelkään minun nuori tyttö, on vaikeaa. Poika selviää, mutta tyttö. 6 vuotta en ole nähnyt lapsia.

Nyt äiti kuollut, lapsilla ei edes äitiä. Kova ikävä lapsia. Nyt minä paljon sairas. Lapsella Suomessa diabetes ja masennus. Kova ikävä sisaruksia kotimaahan.

- vaikea tilanne kotimaassa tai muualla asuvilla omaisilla
- avioero
- masennus
- muut tapahtumat

Huonot kokemukset

Kysymyksiä kotoutumisesta ja kotouttamisesta

Kotouttamislain (1999) mukaan kotoutuminen on maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. Kotouttamisella tarkoitetaan viranomaisten kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja voimavaroja.

Kysymykset:

1. Kerro hieman tekemästäsi työstä ja kohderyhmästä?
2. Mitä kotouttaminen on oman työsi näkökulmasta?
3. Minkälaisia ongelmia näet työssäsi koskien maahanmuuttajien kotoutumista? Olisiko mahdolliset ongelmat poistettavissa tai edes vähennettävissä? Miten?
4. Oletko huomannut maahanmuuttajanaisten ja -miesten kesken eroja koskien heidän kotoutumistaan Vaasaan ja yleensäkin länsimaiseen yhteiskuntaan? Jos olet, niin millaisia eroavuuDET ovat?
5. Miten mielestäsi kotoutumista voisi edistää?
6. Onko työssäsi kotouttamiselle tavoitteet ja käytännön toteuttamismahdollisuudet?
7. Oma arviosi siitä, mistä maahanmuuttajat saavat parhaiten apua ja/tai tukea kotoutumiseen?
8. Oletko työssäsi kuullut ja/tai nähnyt suomalaisen kulttuurin ja/tai tapojen ärsyttävän maahanmuuttajia? Jos olet, niin mitkä asiat ovat olleet ärsytyksen aiheuttajia?
9. Mitä mieltä olet suomen kielen opetuksen tärkeydestä maahanmuuttajien kotoutumisessa? Pitäisikö kielen opetusta lisätä tai vähentää? Mitä kielen opetuksessa tulisi huomioida (esim. kielioppi, sanojen opettelua tms.)?
10. Maahanmuuttajanaisiin kohdistuvan väkivallan on todettu vaikeuttavan kotoutumista. Oletko työssäsi nähnyt ja/tai kuullut esimerkiksi perheväkivallan kohdistuvan maahanmuuttajanaiseen? Jos olet, saiko nainen apua tilanteeseensa? Mistä?
11. Työsi ja eri viranomaisten välisen yhteistyön merkitys ja sujuvuus kotouttamisessa?
12. Miten yhteiskunta mielestäsi tukee maahanmuuttajien kotoutumista?
13. Mitä haasteita monikulttuurisuus asettaa opetusalan työntekijälle?
14. Mitä vielä haluaisit sanoa esimerkiksi kotouttamisesta, maahanmuuttajapolitiikasta tms.?

Kiitos.